

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theophili Bernardini E Societate Iesv De Religiosæ Perseverantiae Præsidiis Libri XI. ...

Bernardin, Théophile

Antverpiae, 1622

4. Quomodo quouis in euentu, mentis oculos in Deum, eiúsque sanctam prouidentiam conuertere possimus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-47032](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-47032)

C A P V T I V.

*Quomodo, quòuis in euentu, mentis oculos in Deum, eiusque
sanctam prouidentiam conuertere possimus.*

Multa omnino sunt quæ viri acutissimo ingenio præditi, in Theologia, quam Scholasticam vocant, disputant & exquisitissime rimantur, solentque certa esse quæcunque ab illis passim sine controuersia probantur: reperuntur autem interdum in eorum disputationibus nonnulla, quæ remouentur aliquos in perfectionis acquirenda via, ex eo quòd repugnare videantur iis quæ in sancta & simplici asceticorum librorum arte traduntur: quod potissimè illis accidit, qui præceptorum asceticorum speciem solam & verba, non sensum, nõ vim rationemque scrutantes, impingunt & resiliunt, vbi aliquid, ab iis quæ audiuerant & crediderant, diuersum sonet. Sed pro comperto illis esse debet, non tantùm diuersarum rerum diuersa esse nomina, sed isdem quoque de rebus diuersos esse loquendi modos, in diuersos fines quando tenditur; tunc autem, si suis momentis expenduntur, non tantùm in idem cõspirare omnia, sed etiam multiplicem varia cognitionis vtilitatem deprehendent importari. Id autem mihi nunc incumbit, vt doceam, vtrorumque consentientem esse doctrinam, omninoque vnum in scopum tendentem, in eo quod vtrique de diuina prouidentia, rebusque quasi à Deo excipiendis philosophantur: sed passim plurimos reperiri, qui vtrorumque præceptiones, secus quàm oporteat, intelligentes hallucinantur: quare distinctè partitæque, non disceptantis, sed exponentis in morem, qua methodo id fiat, dilucidè mihi erit explicandum. Et ne quid in dicendis obscure lateat, primò ponam:

§. 1. Quid sit Prouidentia.

Sunt enim qui hoc nomine pressius, sunt qui latius vtantur. Latius vti debent illi omnes (quorum in numero Ascetici censentur) qui solius diuinæ prouidentia vim contemplantes, cum id ad finem sibi propositum sit satis, alias naturæ diuinæ perfectiones simul inuestigandas sibi non sumunt. Quibus quia necesse est vt consentiam, prouidentiam diuinam intelligo eam esse, qua Deus accuratissimè, rerum omnium, & causarum, & occasionum, & circumstantiarum connexiones, ordinem, efficaciam, antecedentia & consequentia præuidens, ita sapienter omnia ordinat in finem aliquem bonum, quem semper è rebus & euentibus omnibus elicit, vt quidquid vel amat fieri, vel fieri permittit, id totum ob sanctissimas aliquas, & vt plurimum suæ soli maiestati notas rationes, iubeat, aut optet, aut fieri permittat. Deum enim omnes agnoscunt scire omnia, & de omnibus sanissimè iudicare: cumque voluntatem habeat rectissimam

*De hac re
totam vide
Theolog. 1. p.
q. 22.*

*In Molin
1. p. 1. & sua
1. 3. c. 10.
& 1. 2. d. 1.
c. 18.*

Nann 3

mam

nam qua velit bonum, malum oderit; potestatem infinitam, cui subsint omnia, qua sustentet omnia, & sine qua nihil possit effici; profectò consequens est ut nihil sit, quod gubernationis prudentissimæ & potentissimæ vim possit effugere; quòd si nihil eam effugit, ergo illi subsint omnia, omnia ab ea reguntur, & cellos quosdam in fines diriguntur. Atque hinc agnoscitur, diuinam prouidentiam duplici quasi vi perfungi; cognitione videlicet rerum singularum ac vniuersarum, eorumque qua singulis, quaque vniuersis conueniunt: & præterea, apta connexionem, & in fines tum singulis, tum vniuersis conuenientes prouida dispositione.

Cùm autem id omne quod in Deo est, perfectissimum sit, necesse est ut quàm perfectissima sit diuina prouidentia, nihilque illi desit eorum, qua ad res in finem laudabilem dirigendas, opportuna sunt: nihil etiam sit, quod illius prouidentia vim eneruare, & irritam reddere valeat. Hoc autem vtrumque assequitur, certissime verissimeque prouidendo, quid ex quaque re securum sit, si adhibeatur: vnde fit, ut si quid adhibet ad aliquem finem consequendum, nec frustra, nec in incertum adhibeat, cùm sciat quid inde sit securum: atque hinc, si quid omnino fieri vult, videtque ex eiusmodi concurrentium rerum implexu, id minime futurum; facillimum illi est, vel ne isto modo conspirent impedire, vel admouere illis aliud quidpiam, quo admoto, certa præuidet conuersionem caularum, id fore quod decernit. Estque hoc nobis memori mente reconcedendum; nec enim parum valet ad fiduciam in Deum exciendam. Non ita nobiscum agitur, nec eiusmodi sunt humanæ prouidentia, fallaces, incerta, vana, imbecilles, & sæpius inanes. vnde Sapiens merito dixit, *Cogitationes mortalium vanitas & incerta prouidentia nostra*. Quoties dum pro votis fluunt omnia, iamque quasi superatis aduersis triumphatur, exortus repente turbo spem in desperationem, gaudia vertit in lacrymas? nempe & quid sit intercursum ignoramus, & si maxime sciuerimus, neque illud ipsum auertere, neque præsentiore villo remedio inflectere aliò possumus. & superbimus adhuc, tam angustis, tam futuri incertis limitibus circumsepti?

cap. 9.

§. 2. *Qui sint diuina prouidentia fines, & an omnia a què sibi proponat.*

Ex hoc vno quàm multa pendeant, in decursu dicendorum satis patebit, quàmque huius rei explanatio, si non huic soli commentationi propria, ac certe per necessaria sit. Sed præstat rem aggredi: sic tamen ut profitear nequaquam mea mentis esse, subtilissimis, at minùs ad rem nostram facientibus, de ordine & ratione rerum præuisarum quaestionibus, me inferere: quare, si vnum prius alio recensuero, non alia ratione (nisi fortè id explicare assererem) id fecisse sum putandus, quàm quia simul omnia non potui, vnumque prius alio dicendum fuit.

Prou. 36.

Vltimus igitur & supremus, primusque diuinæ prouidentia finis, in quem denique omnia referantur, est Deus ipse: vnde Sapiens ait, *Vniuersa propter semetipsum*

ipsum operatus est Dominus, impium quoque in diem ira. Cumque sit instar infiniti cuiusdam Oceani, à cuius inexhausta bonitate omnia bonorum flumina procreata decurrunt; iustissimum est, & ratio exigit, imò nec aliter esse potest, quam vt inuigilante diuina prouidentia, certissimè denique, eòdem in eius honorem & gloriam, omnia recurrant. Itaque per eam vel maximè, iustitia, sanctitas, bonitas, immensitas, potentia, sapientia, ceteraque Dei perfectiones, omnibus ratione & intelligentia præditis demonstrantur: tamque apte res, causa, voluntateque omnes disponuntur, iis circumlepiuntur legibus & limitibus, vt effugere ad extremum non possint, quin diuinæ maiestatis amori vel timori, iustitiæ vel clementiæ, potestati vel benignitati, aut alteri eiusmodi laudi illustrandæ, velint, nolint, necesse sit insetuire. Beatos eos prudentesque, qui se vltro benignitati subiungere, quam à potestate subiugari malunt.

Iam hoc primo certoque sineposito, ceteri quoque multi sunt vel generales, vel singulares, vel accommodati ad naturam, vel supra quàm natura deprecatur exquisitiores, qui supernaturales vocantur: & ex horum complexu vario, variæ sunt ad finem destinationes, ordinationes & conuenientiæ; variæ item videntur hominibus aberrationes, defectiones & discrepantiæ; inde casus, monstra, fortunam dicimus, quæ aliquando voluisse, semper autem, saltem præuidisse dicendus est Deus, cui nihil casu, nihil improuisè & fortuitò accidit. Cùm igitur & perfectissimè videat, quid è rebus singulis, quomodo possit euenire, & potestati eius nihil possit obistere, nihil sapientiam summam fallere; facillimum illi est efficere, vt fini illi primo & summo, quem iam diximus, fines ceteri omnes communi conspiratione consentiant; nec est arduum, accuratiùs eorum vim excutientibus, animaduertere, quàm sensim & commodè, in vnius Dei gloriam desinant & aptentur. Quippe in hunc finem & angelos & homines, à Deo bono conditos videmus, eosque omnibus rebus instructos, quæ ad illos eò perducendos forent opus. Hinc quoniam homo non animo solo, sed corpore quoque constans multis, vel ad indigentiam, vel ad solatium, corporatarum & ad spectabilius rerum subsidiis indigebat, hunc totum ei mundum quasi quoddam quod inhabitaret palatium, ita sapienter apteque distinxit, vt ex eius pulcritudine & ordine fabricatorem Deum agnosceret, ipsa autem rerum plurimarum copia, variè, vel in bonum, vel in malum, vti posset: decebat enim in stadio & loco certaminis, certandi præberi materiam, tantique & æterni præmij, quantum est ipse Deus, adaptionem esse voluntariam.

Vt verò bonitatis diuinæ liberalitas pateret, & quàm eius perfecta sint opera, ideo etiam nihil ad humanæ vitæ oblectationem, nihil ad eruditionem, nihil ad correptionem deesse huic mundo voluit, quo videlicet humanæ naturæ teneritudo alliceretur, doceretur ignorantia, instabilitas firmaretur, præstatioque esset, si ad deteriora deesset; vnde ab ærumnis, doloribus & aduersis, in gyrum rationis reduci posset, vnde rerum omnium perpetuò periclitium caduca

condi-

conditione notata, sanius amorem ad æterna conuerteret. Et quoniam ne sic quidem futurum erat, ut omnes à peccando sibi temperarent, ita quædam sapientissimè, summoque iudicio, statuit mala permittere, ut simul ex eis plura & maiora bona prouidè curaret erumpere, & ea ipsa in bonorum usum conuerteret. Sed de his loco suo.

At verò ut tanto plura ista dona faciamus, puriusque de illis iudicemus, cetera fide tenendum est, nihil à Deo fieri, quod non summa ratione fiat: ac nihilominus tria nobis præterea perpendenda, Deum scilicet tam in rerum & causarum naturalium connexu, (de quo postea melius) quam in aliorum donorum & gratiarum largitione esse liberrimum, esse liberalissimum, nonnullis tamen occulta de causa liberaliorem. Quia liberrimus, quando vult & cui vult donat, aut non donat, & verò quis respondebit ei? vel quis dicere potest, *Cum ita facis, obmurmuranti quia minus habet, annon intonabit quod cuidam, Tolle quod tuum est, & vade: an oculus tuus nequam est, quia ego bonus? aut non licet mihi quod volo facere? Miserebor, cuius misereor: & misericordiam præstabo cuius miserebor. O homo, tu quis es qui respondeas Deo? numquid dicit figmentum ei qui se finxit. Quid me fecisti?* Ita est, at quia optimus est & liberalissimus, latissimè ac munificentissimè, diuitias liberalitatis suæ, in omnes vndique diffundit: hinc celi omnibus gentibus enarrant gloriam eius, & Solem suum omnibus oriri iubet, & bona omnia, propè magis impiis, quam piis geminat, & infinitis propemodum aliis argumentis bonitatis suæ immensitatem contestatur. Hæc tamen omnia, sed maximè dona gratiæ, quia certis debent limitibus obsepiri, ne eadem singulis dispertienda sunt, largissimè nonnullis, temperatiùs aliis, paucis quibusdam angustè, at singulis, quod ad Deum attinet, & spectatis quæ bene agentibus præstò forent subsidiis, ea copia dantur quæ illis ad æternam gloriam comparandam sit satis.

Qui igitur omnia fecit, eorumque quæ fecit nihil odit Deus, omnia curat, omnia gubernat, *attingit à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suaviter.* Cumque & æquissimus & prouidentissimus sit omnium parens, meritò idem Sapiens exclamat, *Quis stabit contra iudicium tuum? aut quis in conspectu tuo veniet, vindex iniquorum hominum? aut quis tibi imputabit, si perierint nationes quas tu fecisti? Non enim est alius Deus quam tu, cui cura est de omnibus, ut ostendas quoniam non iniuste iudicas iudicium.* — Cum ergo sis iustus, iuste omnia disponis, ipsum quoque, qui non debet puniri, condemnare, exterum æstimas à tua virtute. Virtus enim tua, iustitia inuitum est: & ob hoc quòd omnium Dominus es, omnibus te parcere facis. — Dominator virtutis, cum tranquillitate iudicas, & cum magna reuerentia disponis nos: subest enim tibi cum volueris posse. Ita ille, verè de Domino in bonitate sentiens, misericordiamque illi & iudicium in simul decantàs. Misericordia in omnes quidem & iudicium pariter elat: at quòd illi sit quorundam peculiaris cura, quòd eorum gratia ceteris indulgeat, quòd sollicitè illis inuigilet, quasi pupillæ oculi, ut ne à quo quæ impune legantur

Iob 9.

Matth. 20.

Rom. 9.

Sap. 8.

cap. 12.

dantur, quòd omnia illis obsecundare, illorù profectibus inferuire faciat, quòd ad magna, vera, certa, æterna, & sola cælestis gloriæ bona eos absque errore perducatur; id verò eximie est misericordiæ cum admirabili & adamando diuino iudicio coniunctæ; id profectò singularis est & vigilantissimæ in eos homines diuinæ prouidentie, facientis vt eiusmodi electis omnia cooperentur in bonum, & finem illum præstantissimum, in quem destinati sunt, certissimè consequantur. Hinc autem illud conficimus, nostro huic argumento conuenientissimum, vt quando liberrimè, liberalissimus Dominus, hunc mundum omnem creauit & gubernat, oculi autem eius in iustos, & aures in deprecationem eorum, nihil sit in totius orbis parte vlla quòd præ suis dilectissimis filijs magni faciat Deus: si quid eis aduersum, vereque damnosum extiterit, inflectet, euertet, immutabit, donec eis aut non aduersetur, aut prosit. O magnam, his qui se filios Dei probabili coniectura possunt credere, in quauis rerum conuersione fiduciam!

Plus dicam, & quantum existimo, verissimè dicam, illi sunt, quorum causa sunt omnia, quibus est terra stabilita, quibus ornati cæli, quibus temporum & sæculorum momenta decurrunt & aptantur. Vnde sapientissimè S. Apostolus, *Nemo gloriatur in hominibus. Omnia enim vestra sunt, siue Paulus, siue Apollo, siue Cephas, siue mundus, siue vita, siue mors, siue presentia, siue futura: omnia enim vestra sunt: vos autem Christi, Christus autem Dei.* Eos alloquitur, quos filios Dei, non in præsens tantùm esse, sed in æternum futuros confidit, eorumque animos & à rebus & ab hominibus erigens: *Quid, inquit, res hæc infimas, & mortales homines, respectatis? vestris ecce commodis, vestræ salutis cuncta subseruiunt: non vos vel Pauli, vel Apollos, vel Cephæ, vel mundi, vel vitæ, vel mortis, vel presentium, vel mox futurorum causa facti estis, vt inde gloriemini: at vobis ista cuncta famulantur, vobis illa prouidit, in vestram æternam salutem ista fecit Deus, & ad vestra commoda conceduntur: vos verò solius estis Christi, Christus Dei, hunc spectate, hunc vestri boni, vestrique desiderij, solum arbitrum, gloriam finemque præfigere.* Celebre quoque est illud D. Augustini quo docet, *ideo malos viuere, vt corrigantur & boni euadant, vel vt per eos boni exerceantur, & meliores fiant: quod profectò non est aliud, quàm asserere ipsos quoque peruersos homines, in bonorum hominum gratiam vel tolerari, vel esse conditos.* Hoc autem qui fatebitur, non agrè cetera quoque, vel rationis, vel sensus expertia, sanctis viris, & propter eos maximè à bono Deo facta esse concedet: vnde consequens fuerit, vt quemadmodum in eorum gratiam facta sunt, ita etiam disponantur, gubernentur, perseuerent, & ad nutum, vbi opus fuerit, electis inferuiant.

Sed hinc ex occasione dictorum, duo quæri possunt, eaq; ad id quod sequetur admodum opportuna. Primùm, an singularum rerum, vel vniuersarum vnus tantùm, vel ex vno plures apti fines fuerint? Alterum, in tam varia rerum distributione, quæ maiora & potiora Dei dona censenda sint?

O o o o

Quod

Quod ad primum attinet, immensitatem diuinæ scientiæ omnia simul intelligentis atque componentis æstimans, itemque quàm prouidè atque sapienter in vnum omnia conspirare faciat, sicutamen vt neque bona singularia vniuerso bono, neque vniuersum singularibus officiat, inseruiat potius: mihi persuadeo, sapientissimum prouidentissimumque Dominum totam hanc rerum complexionem in seriem ordinatissimam rede gisse, non tantùm vniuersæ quasi machinæ, sed singulis quoque rebus, hisque maximè quas à se maximè diligendas videbat, prospiciendo sollicitius, ideoque hunc potius quàm illum causarum nexum, vel permittendo, vel etiam de industria innectendo, quia sic vtilius, iucundius, & ad finem suis electis propositum accommodatius futurum erat. De his quidem nihil ambigo, sed facit diuinæ sapientiæ & bonitatis eadem immensitas, vt id ipsum longius ad cetera, saltemque ad homines probos & improbos pertraham, vnde perpetuū, ac semper oculis obuersans diuinæ largitatis, ac fecundissimi amoris argumentum læti reuoluamus. Quid enim? si pomum comedo, si sub fronde patula umbras capto, verè cogitare possum, ab æterno, id commodi mihi prouidisse Deum, meaque causa primam eius generis arborem procreasse, indeque longa, sed certa, sed præuisa, sed in hanc vsque diem mihi ordinata serie, id commodi mihi voluisse: adeo vt mihi tot sæcula, tot renouate ab initio propagationes floruerint: neque secus existimare possum, quando vel ex animantium indole & robore, vel fluminum fluxione, feracitate soli, amœnitate montium, Solis, cæli, & quarumcunque rerum insita virtute, vtilitatem decerpo, ea singula, ea tota mihi fecisse, mihi præparasse Deum: & quamuis ceteris communia sint, non minùs meæ vtilitati deseruiunt, nec minùs mea causa sunt, planeque mihi credibile, & diuinæ bonitati, summæque (cui quasi nihil ista sunt, quæ nos miramur) potestati consentaneum est, vt mea solius causa futura essent, si ceteris inutilia fuissent, vel etiam omnino si ceterorum nemo vnquam existisset. Nihil enim prohibet, rem eandem ita plurium gratia fieri, vt singulorum tamen causa futura esset: idque tum maximè, cum illi in quorum gratiam id efficitur, adeo diliguntur singuli, vel adeo liberalis est qui id efficit, vt idem singulis quod vniuersis, putetur in meritò præstiturus. Probarem hæc latius, nisi instituti mei argumentique propositi memorem decerer esse: cui hæc satis esse debent, vt hinc tantò grauius & certius moneamur, in rebus & casibus omnibus, esse nobis sursum oculos & mentem, ad Deum nostrum attollendam.

Iam autem vt de magnitudine donorum agamus, indeque agnoscamus, quanta sint quæ plurima donat Deus, neque temerè hæc aut illa minora dona esse iudicemus, vnde versus in deiectionem animis, insolabiliter ipsi nos, velut ab hominibus durius abiectos, à Deo despretos lugeamus; quædam sunt nobis obseruanda.

Dantis igitur, & eius cui datur, longè magis quàm naturæ & conditionis rerum datarū, hæc est nobis habenda ratio, vt videbimus. In eo verò qui dat, quem
Deum

Deum esse dicimus, id solum nunc specto, quod liberè, certa que ratione ac sine proposito, donâ sua impertit: unde maius erit donum illud, habito ad Deum respectu, quod ipse Deus sciens & volens, in præstantiorem finem, efficacius & magis accommodatè dirigit: quandoquidem hæc ipsa, hoc tempore, sic efficaciter & accommodatè facta donatio, ex præuidentis, ideo que illam eligentis voluntate perfecta est: non secus, ac si ex certa scientia medicus ægroto viliorem cibum, sed illi tempori opportuniorem præbeat, quem deinde optimè natura concoquit, alium præstantiorem reiecitura; maius beneficium ægroto confert, quam si cibum alium porrexisset, quamuis deinceps vi caloris natiui alatur corpus: ipsum enim à præsciente futura profectum beneficium, quod futuri boni sit occasio, censetur à volente & sic donante proficisci ex amore & desiderio boni, quod per eum qui beneficium accepit fieri debet.

De homine verò in quem donū aliquod confertur, ita est habendum, ea esse homini & potissima & vtilissima, quæ hominem quàm maximè perficiunt, ad eum que; ad quem creatus est, nobilissimum finem, accommodatissimè, plenissimè certissimè que; perducunt: ex hoc ceterorum omnium iudicium esse sumendum. Hinc igitur cum homo sit æternitati natus, ei que hæc misera & peccans vita instar carceris, aut exilij, aut peregrinationis, aut breuissimi traiectus videri debeat, potestne vllum huius solius vitæ donum illi meritò magnum videri? annon longè est æquius, vt beatæ immortalitatis cupidus affectator, ea sola quæ ad illâ ducunt pro magnis habeat; quæ ad illam non conferunt, aut contemnat, aut si eam in discrimen adducunt, exhorreat? Hinc ergo mihi velim æstimes, quæ & quanta sint dona, seu diuinitus, seu etiam humanitus accepta.

Et quidem si rerum datarum vim naturam que; spectamus; nemini dubium esse possit, quin vt mentis & animi, ita donorum quæ ad mentem pertinent, in reliqua sit principatus: proxima sunt illis, quæ ad vitæ, corporis, sensuum nostrorum conseruationem necessariam, inde quæ ad honorem, oblectationem & commodâ faciunt. Atque his fermè terminis vniuersa donorum ad hanc vitam concessorum copia circumscribitur. At quoniam non ad hanc, sed ad beatiorè aliam vitam procreati sumus, vt hæc vita tota in illam, sic hæc res omnes in eam etiam referendæ, eius que comparatione sunt æstimandæ.

Sed quoniam neque latius neque in incertū fluctuando hæc à me tractantur, argumento nostro quantum conuenit aptemus: quò videlicet ex his intelligamus, non esse nobis illa præ ceteris curanda vel amanda, quæ sunt hominum existimatione & laude potiora, imò nec ea quæ solent apta esse instrumenta virtutis, vt eruditio, vt scientia: sed ea sola, quæ verè & re ipsa in celsiore beatitatis æternæ gradu nos collocatura sunt. Quare licet copia inopiæ, nobilitas ignobilitati, ignominie gloria, infirmitati sanitas, scientia ignorantie præstare passim iudicetur; non ita tamen est, sed tum tantum, quando re ipsa ad virtutem, & beatitudinem, Dei que amorem magis conferunt: sin

autem inopia, ignobilitas, infirmitas, magis perfectioni nostræ conducunt, verè optabiliores putandæ sunt. Cùmque si æquis animis excipiantur, longè soleant feraciores esse mèritorum, eaque vitæ conditione, & naturæ molitudine viuamus, vt prosperis, elatis, iucundis, & ad libitum fluentibus enectemur, Dei quæ & æqui ac recti nos capiat obliuio: propterea nobis, vt debemus, æterna respectantibus, & ex illis præsentia æstimantibus, longè facienda sunt pluris, & instar thesauri absconditi, hæc abieciora, contemtiora, duriora, eaque omnia quæ copiosorem gloriæ futuræ segetem præparant. Certè post flagellationem *ibant gaudentes* Apostoli, annon & gloriantes? *quod digni essent habiti, pro nomine Iesu conumeliam pati?* Et quasi singulare, planè quæ eximium donum de nonnullis recensetur, *Vobis donatum est pro Christo, non solum vt in eum credatis, sed vt etiam pro illo patiamini.* Quid: ille mundo crucifixus, ille, non quæ ab hominibus, sed quæ à solo Deo est, gloriæ quærens, nõnne in infirmitatibus, in tribulationibus gloriatur; omnesque docet, esse gloriandum *in spe gloriæ filiorum Dei?* Sed & ipsa Veritas, quid à nobis verè magni fieri, quid pro ingenuo bono & dono haberi, & ex cuius adeptione magnopere lætari debeamus docens, cùm aliquando potestate in dæmones accepta discipuli gaudio efferrentur, *Verum tamen, inquit, in hoc nolite gaudere: — gaudete autem, quod nomina vestra scripta sunt in cælis.* Et alio loco; *Gaudete & exultate, quia merces vestra copiosa est in cælis.* Verè magna & recondita hæc est tua, Domine Iesu, sapientia, quam non è terra, sed è cælis, & ore tuo sanctissimo haurimus, eam quæ magna & alta spirantibus abscondis, reuelas autem paruulis. Ita Domine: sic enim tibi perplacet, cui semper humilitas & simplicitas placet, à superbis autem, & vana diligentibus procul abcedis. Da mihi, Iesu optime, sensum istum, vt nihil magni faciam, nisi te; nisi quod ad te, Deum meum, deducit. Illum sua nobilitas, alium diuitia, doctrina, eloquentia, gratia, maiestas, potentia, robur extollat, at mihi tu solus sincerè sapias, & præ ceteris id sapiat solum, vt in tua tibi minimus valeam Societate famulari, despectare præsentia, æterna suspirare. O vtinam, tu quisquis ista legis, Religiose, vtinam digna æstimacione perpendas, quanta immerenti tibi dona, diuinitus obtigerunt: à mundo, in cælum; à perituris, ad æterna; ab humanis, ad diuina, singulari Dei vocatione, electione, destinatione translatus es: nõnne sceptris & tiaris, regnis & imperijs tanto ista digniora, quo sanctiora, certiora, diuturniora sunt atque diuiniora? Disce ergo, & mente memori reconde, quo sanctuarij pondere, quæ æquitatis lance, te rerum æstimacionem librare conueniat.

AA. 5.

Philip. 1.

Rom. 5.

Luc. 10.

Matt. 5.

Luc. 10.

S. 3. *Quid sit mentis oculos in quouis euentu ad Deum conuertere, & quasi ab illo sic eum excipere.*

Verbo dicam; non aliud hoc est, quam mentem gerere in Deum suspensam, & de rebus alijs, hominumque voluntate tam parum sollicitam, vt nihil nisi solum Deum cogitet, cetera omnia contemptui habeat: indeque qui eiusmodi est, in quouis, & quantumuis aduerso, improviso, infando rerum casu, despectus creatis causis, nullaque vel iustitiarum illarum, vel iniustitiarum ratione habita, vniuersum mentis cogitatum, pio impetu transfert in Deum, eoque in euentu, nec aliud, nec aliter vult, quam voluerit & velit Deus; quem quoniam omnia, & iustissimè, & sanctissimè velle nohit, sibi quoque placere debere cognoscit, id quodcumque voluissè Deum, vel permisissè videt. Scit verè & subtiliter dixissè S. Augustinum, *Non fieret malum, nisi sineret Deus, nec vtique nolens sineret, sed volens: nec sineret bonus fieri malè, nisi omnipotens etiam de malo facere posset bene.* Ergo seu volentem, seu permittentem, semper autem benè volentem, benè permittentem, & ex omnibus elicentem bona multa, Deum intuetur, suamque voluntatem & cupiditatem, illius decretis & rationibus adiungens, ei que humillimè obsecundans, ab eo suscipit æquissimis animis omnia, in eius denique honorem sanctissimè refert omnia. *Enchirid. c. 101.*

Neque verò in hac sic intellecta doctrina, quidquam est quod nos merito remoretur, si tamen quid apparet, discutietur in progressu. Id verò magis arduum est, qua via ad tantam animi è solo Deo apti celsitatem tranquillitatemque veniatur. Sequamur igitur quod tutissimum certissimumque esse necesse est, vestigia Sanctorum: cum enim eò pertigissè plurimos eorum constet, eadem si constanter via pergemus, eundem nos quoque perfectionis apicem attingemus.

S. 4. *Sanctos omnia velut à Deo excepisse.*

Ne quid eorum quæ dicenda supersunt, merito reuocetur in dubium, antequam aggrediamur ad explanandum, quomodo Sancti, & quibus ducti rationibus, id exercuerint, prius firmandum est, eos re ipsa tamquam à Deo omnia suscepisse. Et ne per plures in infinitum vagemur, duorum illustrium, quique omnium instar sint, commemoratione rem concludam.

Primus occurrat nobis magnus ille Iob, patientiæ & innocentia eximium exemplar. Hic, cum certis nuntijs accepisset, à Chaldaeis & Sabæis bona sibi direpta esse; igne cælitus fulminato, quod reliqui fuerat absumtum; repentina domus ruina filias & filios, miserando leti exitu, obtritatos iacere; an succensuit

Chaldæis, an in Sabæos exarsit, an Satanam inculcavit, an quemquam imprecationibus dirisq; deuovit? quin immo, o patientiæ, o humilitatis, & adhærentis Deo mentis exemplar! *Corruens in terram non deiectione, non desperatione, sed placida summisione mentis corruens adoravit, & dixit: Nudus egressus sum de utero matris meæ, & nudus reuertar illuc: Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut Domino placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictum.* Itane verò, beate Iob, Dominus abstulit, quod Chaldæi & latrocinia abstulerunt? Domino placuit, quod Satanarum, quod calūniator, quod insidiator subdolè fecit? putasne, non ad insipientiã verbum hoc tibi recensetur? non sanè. nam audi quid Spiritus S. loquatur & iudicet: *In omnibus his non peccauit Iob labijs suis, neque stultum quid contra Deum locutus est.* Sed & iterum ab eodem Satana percussus vicere pessimo, à planta pedis vsq; ad verticem capitis, *Si bona, inquit, suscepimus de manu Dei, mala quare non suscipiamus ergone de manu Dei suscipis, quod tibi venit de manu diaboli? ita planè suscipis nos autem quod de Superiorũ manu prouenit, si paulò durius est, si à voluntate nostra discrepat, de manu Dei non suscipimus, alia omnia nobis fingimus.* At qui S. Iob attestatur S. Scriptura, *In omnibus his nõ peccauit Iob labijs suis.* Nõ peccauit ita loquens, tu ergo quid putas? aduersa, illiq; pugnantia cum loqueris, cum alia omnia & sentis & facis, an peccato immunis, & quasi innoxius euades? Sed ut mireris magis, mirandoq; imitari coneris, audi quanto sermonis & sensus pondere, iterũ ille idem, tantò post, hoc ipsum asseueret dicens: *Viuu Deus, qui abstulit iudicium meum, & Omnipotens, qui ad amaritudinem adduxit animam meam: quia donec superest halitus in me, & Spiritus Dei in naribus meis, non loquentur labia mea iniquitatẽ, nec lingua mea meditabitur mendaciũ. Quam certus est, iniquitatem le non loqui, dum loquitur, sibi à Deo amaritudinẽ prouenisse! quam fortia, patientis & à Deo pudentis verba sunt, comprobata factis!* Quæ vt penitus penetres, accipe quid eodẽ spiritu plenus, Magnus ille Gregorius, in hæc ipsa scribat: *Ista que patitur, non casu se perpeti, sed Deo omnia disponẽte restatur, nec tentatori suo, amaritudinis sua potestatem tribuit, sed auctori. Scit namque quia diabolus, licet afflictionem iustorum semper appetat; tamen si ab auctore nostro potestatem non accipit, ad tentationis articulum nullatenus conualescit. Vnde & omnis voluntas diaboli iniusta est, & tamen, permittente Deo, omnis potestas iusta. Ex se enim tentare quoslibet iniuste appetit, sed eos, qui tentandi sunt, prout tentandi sunt, non nisi tentari Deus iuste permittit. Vnde etiam in libris Regum de diabolo scriptum est, Quia spiritus Domini malus irruerat in Saul. Vbi iuste queritur; si Dominus, cur malus? & si malus, cur Domini dicatur? Sed duobus verbis comprehensa est, potestas iniusta in diabolo, & voluntas iniusta. Nam & ipse dicitur spiritus malus, per nequissimam voluntatem: & idem spiritus Domini, per acceptam iustissimam potestatem. Bene ergo dicitur, *Viuu Deus, qui abstulit iudicium meum, & Omnipotens, qui ad amaritudinem adduxit animam meam: quia etsi hostis sauit, qui ferire appetit, Creator tamen est qui eum ad aliqũd praualeare permittit.* Sic ille Magnus, at è magno, vt videtur, hæc ipsa hauit Augustino, qui cum Dei potestatem esse dixisset, inde hæc animaduersione dignissimè*

* 27.

1. 18. Mor.
6. 3.

1. Reg 18.

1. 5. de Civ.
6. 10.

subneſcit, Vnde quidquid præter ſuã volũtatẽ patitur homo, nõ debet tribuere humanis, vel angelicis, vel cuiusquã creati ſpiritus voluntatibus, ſed eius potiùs qui dat poteſtatẽ volẽtibz.

Sed à B. Iob ad S. Dauidẽ, aduerſis multis eruditũ regem tranſeamus. nõne planẽ idem ſenſus eius fuit? filiũ rebellẽ, maximo in angore, fugiebat parẽs; prodiit Semei, abiecto, & ad extrema redacto inſultat, peſſimis maledictis inceſſit, indignationẽ irritando prouocat. vlcifci erat procliue, erat regi licitum, accendebant irã nepotes regij, vix manus à maledico cõtinebant, vnicaq; vibratione gladij caput impiũ demeſſuiſſent; ſolus regius nutus deerat: quid ergo? *Vadã*, inquit *1. Reg 16.* Abiſai, & amputabo caput eius. Et ait rex, *Quid mihi & vobis eſt filij Saruia?* dimittite eũ vt maledicat. Dominus enim præcepit ei vt malediceret Dauid, & quũ eſt qui audeat dicere, quare ſic fecerit? & iterũ, *Dimittite eũ, vt maledicat iuxta præceptũ Domini; ſi forte reſpiciat Dominus afflictionẽ meam, & reddat mihi Dominus bonũ pro maledictione hac hodierna.* Vide ſne, quibus verbis, quã expreſſim, à re peſſima in Deũ totus abeat: idq; quia in re peſſima, aliquid optimũ, peccatiq; tui pœnã, & amplioris gratiã recuperandã ſpem, ſolerti mente conſiderat? Sed S. Bernardũ mellifluẽ hæc ipſa tractantẽ audiamus: quod dũ facimus, Sanctos Sanctis addimus, nouoſq; antiquis, vna eademq; opera, conſentire demõſtramus. Ita igitur ille: *Parum eſt, inquit, cum hom. 34. in* per ſeipſum nos humiliat Deus, ſi tunc libenter accipimus; niſi, quando & per aliũ hoc facit, *Cant.* ſapiamus ſimiliter. Quã obrem accipite huius rei mirabile documentũ de S. Dauid. aliquando maledictum eſt ei & a ſeruo: at ille nec cumulatam iniuriã ſenſit, quia præſenſit gratiam. *Quid mihi, ait, & vobis filij Saruia?* O verẽ hominem ſecundũ cor Dei, qui ſe vlcifcenti, potiùs quã exprobranti, ſuccenſendũ putauit! Vnde & ſecura cõſcientia loquebatur, *Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidã meritõ ab inimicis meis inanis.* Vetuit ergo prohiberi maledicũ conuiciantem, quaſtum aſtimans maledicta. Et addidit, Dominus miſit illum ad maledicendũ Dauid. Prorſus ſecundũ cor Dei, qui de corde Dei ferebat ſententiã. Sauebat lingua maledica, & ille intẽdebat, quid in occulto ageret Deus. Vox maledicẽtis in auribus, & animus inclinabat ſe ad benedictionẽ. Nunquid in ore blaſphemi Deus? abſit: ſed eo vſus eſt ad humiliandum Dauid. Nec latuit Prophetam, quippe cui incerta & occulta ſapientiã ſua manifeſtauerat Deus, & idẽd dicit, *Bonũ mihi quia humiliati me, vt diſcã iuſtificationes tuas.* Hãctenus Bernardus: atq; vtinam ſic ad extremum vſq; patientes, ſic humiles, noſtris peccatis aduerſa omnia prouocari, à benigno Deo clementiſſimẽ immitti crederemus! tum ſanẽ, iuſtificationes Domini diſceremus, & benedictionem copioſam pro breui maledictione ſentiemus, nunc autem dum noſtram iuſtitiã ſtatuerẽ volumus, eam quã à Deo eſt, perdimus.

Qui S. Iob, qui S. Dauidi, ille idem Sanctis omnibus fuit ſenſus, idẽ fermẽ loquendi modus: nunquã illi quaſi lapidem mordentes, de tortoribus, de tyrãnis, de iniuſta cuiuſquam prodicione queſti: ſed alius inuenientes, de ſe tantũ & ſuis peccatis lamentantes, omnia ſibi à Deo iuſtẽ infligi reſtati ſunt: & quo ſenſu dixit S. Dauid, *Tibi ſoli peccaui; eodẽ, aduerſa quãq; ſoli Deo accepta retulerũt: ita ſanctus ille patriarcha Ioseph, ita Ieremias, Nehemias, Daniel, Machabẽi, & veterũ,*

re cen-

doctr. 7.

recentiorumque Sanctorum chorus omnis. *Patres, & Seniores nostros inuenimus*, ait Dorotheus. *huiusce virtutis fuisse studiosissimos, & minima quaque ac vitia, in Deum semper retulisse: quare in pace, otio, & quiete semper exstitisse.* Ita quendam refert, vicium annos per plures omni virtutum genere exercitissimum, cum ei aliquando roganti in cibum pro melle amurea infusa esset, aliquid tacitum comedisset, cetera reddidisset, cumque is cuius errore id acciderat, re cognita non mediocriter commotus, veniam ad pedes accidens, postularer, blandissime respondisset. *Noli turbari, fili, si me Deus mel comedere voluisset, mel infudisses: quod Domino placuit, hoc factum est.* Ecce, quod nos impatientes vocamus calum, damnamus errorem, (& re vera casus, & error est, illi qui sic agit proximè) hoc vir sanctus qui Deum ferebat in oculis, qui à Deo sua regi omnia, illi se curæ esse credebat, Dei voluntatem nuncupabat. & sanè ita fuit: quippe si in mentem famulantis immisisset Deus, ut attentiùs exploraret, amureane esset, an mel, nõne longè fecisset minus, quàm cum istius virtutis ea documenta posteris reliquit? Et verò exilimandum est, decere & necessarium esse, ut quemadmodum in diuinam potentiam, ita in diuinam prouidentiam, minima quæque referantur: idque quo maiore fiducia fit, eo magis diuinæ bonitatis amor, ut nobis inuigilet, prouocatur: *Oculum Domini in iustos, & aures eius in preces eorum. Quis sperauit in eo, & contulit ei? quis cogitatum suum in eum iactauit, & enutritus nõn est? Tantum qui exaudiuit, & obtinere merebitur,* ait B. Isaac, *quantum vel inspicere à Deo, vel Deum crediderit posse prestare.* Iustumque est ut pro modo spei nostræ, modus quoque sit prouidentia: tuque qui mihi permissiones, qui errores crepas, permissionibus erroribusque relinquis. Sed de his paulò post:

Cass. col. 9. c. 32.

At quia durus videtur sancti Davidis quem laudauimus sermo, quo dicit Dominum præcepisse Semei, ut malediceret Davidi, iteratoque repetit ut imitatur maledicere, iuxta præceptum Domini, quasi si maledictum & peccatum præcipere, aut posset, aut vellet bonus Deus; ne quis in errorem abducatur, & quoniam semper expedit, ut virtuti comes eat veritas; quis eorum verborum sit sensus edisseram.

in 2 Reg. c. 16. q. 11.

Primus & verus intellectus est, quem Abulensis in hunc locum tradit: Ideo dici viderique Deum præcipere & facere malum, quia nullo modo fieret, nisi id faciendi occasionem offerret Deus: occasione enim rerum agenda, vel præbere, vel tollere, Dei potissimum est; illas verò non in malum, neque propter malum, sed in bonum, & propter bonum & rectum præbet; eiusmodi tamen è quibus (cum in vtrumque flecti possint) à malis hominibus mala perpetrentur. Atque ita, occasionem mali peragendi, non ut peragatur, sed ut ei oblitatur, caueatur, & expugnetur dante Deo; certaminis & victoriæ materiam, in ruinæ & cladis offensionem, humana immutat infirmitas, & vnde victrix coronari debuerat, inde malitiæ illecebris inescata, æternæ damnationi fit obnoxia. Certè, non quia victa est, pugnare non debuit, sed quia vincere, quia coronari, quia

beati decuit, pugnare debuit: at, si in pugna cecidit, num idcirco agonotheam, vel stadium certamini ponentem, in culas?

Alter verborum antè relatorum sensus est, vt dicatur Deus facere, vel præcipere, quod facultas aliqua creata facit aut præcipit. Cùm enim nulla sit potestas nisi à Deo; si aliqua potestate aliquid fit, fit potestate quæ à Deo est, & ita fieri videtur à Deo: id enim ab aliquo fieri solet dici, quod fit ab eius potestate, ipso sciente, permittente, & nolente impedire cùm possit. neque tamen ideo culpæ (si qua intercedit) fit affinis: tunc enim solùm, in eum qui non impedit, redundat culpa, quando etiam debet impedire; hîc autem nequaquam debet Deus, sed creaturas ordini posito, & suæ libertati relinquens, iustissimis & præstantissimis de causis, occasiones & potestatem variam sufficit, iudexque vel ad pœnas malorum, vel ad præmia bonorum inuigilat. Inde factum vt in eiusdem rei de eodem Dauide narratione, scribatur; *Addidit furor Domini irasci cõtra Israël,* ^{2. Reg. 24.} *commouitq; Dauid in eis:* quasi si ipse Deus iratus id mouisset, cùm potestatem tantùm fecerit mouendi & perlicendi Dauidis per malignum spiritum; nam alio loco res eadem alijs planè verbis describitur, *Consurrexit Satan contra Israël,* ^{1. Paral. 21.} *concitauit Dauid vt numeraret Israël.* Ecce quod ibi Dominus, hîc Satan fecisse dicitur, nempe quia iniusta sua voluntate, aliena iusta potestate abusus est.

Consentiunt hi duo intellectus & veri sunt, ijsque locis adaptandi, qui narrando, vel asserendo loqui videtur, vt cùm dicitur exæcere vel obdurare Deus. At, cùm illius ipsius qui mala inflictæ patitur, verba referuntur,

Tertius est quem potiorẽ, & in hoc Dauidis, alioque simili quouis facto veriorẽ puto: nempe sanctum illum, verique pœnitentis exemplar regem, in sua illa angoris & mœstitiæ plenissima fuga, peccati cuius pœnas lueret apprimè memorem, omnè cogitationis vim in sui peccatoris detestationem quasi exhaustisse; se reum, se homicidam, se maledictis, diris, & quibusvis pœnis esse dignissimum, contrito clamasse corde: dumq; sic totus sui odio exardesceret, procedente maledico Semei, nihil aliud nisi iusta, nisi suis peccatis debita, ipsum loqui credidit, & in beneficio reputans quòd hoc pati daretur, se virum Belial, se præuaricatorem legis, se virum sanguinum affirmabat: O Nathan, Nathan, inquebar, quàm verè prædixisti: En mihi reddit Dominus in oculis solis huius, quod in abscondito peccaram. Mea illa peccatoris hora fuerat: nunc tua, Domine, iudicis est hora: in illa peccatum sponte admisi; in hac nõnne peccati pœnam sponte suscipiam? Iustus es, Deus meus, & iusta iudicia tua, iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cùm iudicaris: maledicant homines, & tu benedices; persequantur illi, & tu in pace me suscipies. Amplius, Domine, ab iniquitate mea laua me, à peccato munda cor meum: En peccatum meum contra me est semper, à cogitatione non recedit, præ illius amaritiæ dulcescunt cetera. Miseremini mei vos saltem amici mei, & exulceratum cor nouo dolore ne lancinate! Filij Saruiz, quàm mihi crudeles estis! dolor meus, peccatum meum est; gemitus meus, homicidium est.

est à me perpetratum. Et etiamnum à me hominem occidi postulatis? in eadem iterum me dolorum voraginem præcipitatis? Ita ego in flagella paratus sum? ita iusta flagella excutiam? non ita, non ita, mi Deus, sed dorsum meum ad plagas incuruabo, parebunt aures ad conuicia; iucundum erit, quidquid expurgando peccato deseruiet: erit hæc mihi consolatio, si affligens me non parcas, donec ut peto, ut spero, omnes iniquitates meas deleas, aterrimumque peccatum meum super niuem dealberur. Itaque cum sanctus ille rex nihil de peccato Semei ne quidem suspicando cogitaret, at in suo detestando, in luenda pœna, in maculis abluendis totus esset, quid mirum si maledicta quasi iustè dicta, & meritissimo illata, ipsumque Semei quasi diuinæ iustitiæ administrum intuens, idque vnum animaduertens, hunc instar eius habeat qui summi iudicis mandata exequatur, iusteque iniunctam sceleris pœnam reposcat?

Quin, ut ab hoc, ad alios quoque progrediamur longius, videtur necessario fatendum, similem Sanctorum omnium esse mentem, quando cumque Christi Domini nostri nomine, supplicia, pœnas, infamiam, crucem, martyrium & mortem exoptant: hæc enim, prout cum peccato inferuntur, optari nequeunt: sed nihil de aliorum peccato cogitantes, patiendi verò desiderio, & diuinæ gloriæ zelo incensi, vel ea si absint concupiscunt, vel si inferantur & quando inferuntur, non ut peccata & Dei offensam cogitant (sic enim & respuerent & dolerent); sed cum ingenti gaudio, ut cœlestium coronarum materiam, ut quandam afflictissimi Domini sui societatis tesseram, summi beneficij loco excipiunt, indeque quantas possunt, ob tantum donum, Deo gratias agunt. Sic enim aliquando se probè norunt edoctos, Non esse seruos maiores Domino suo. Si de mundo fuissent, amaturum utique mundum quod suum esset: gauderent & exultarent quotiescumque persecutionem paterentur, omneque in eos contumeliarum genus mentiendo iactaretur: gauderent verò, non quia peccaretur, at quòd merces copiosa esset illis reposita in cœlis. Verùm, quid Sanctos memorare est opus? ipse etiam Iesus Christus Dominus noster, qui ad hoc in mundum venit, ne peccatum regnaret in nobis, cum sciret & præsciret, quanto cum Iudæorum flagitio esset illi mors inferenda, nonne tamen illius desiderio flagrauit? traditori a lacriter iuit obuiam? traditus est, quia ipse voluit? vixque aliquid vnum æquè commendauit, atque dolores & mortem à se fuisse voluntate susceptam, non autem necessitate toleratam? an sic pati voluit, sic elegit, ut illi peccarent? absit: sed ut ipse patiendo, peccata mundi, immaculatus Agnus, tolleretur. numquid sine peccato aliorum? nequaquam: cure enim, vel bonum fuisse traditori si non nasceretur, vel minus Pilati quàm tradētis peccatum assereret, vel crucifigentibus à Patre ignosci postularer? at mortem & cruces exoptando, solam patientiæ materiam, peccati euerfionem, hominum salutem, diuinæ gloriæ inde amplificandæ maxima incrementa, ardentissima caritate sitiebat: & licet non absque multorum grauissimo peccato id futurum præuideret, grauissimas & iustissimas eos si

bi relinquendi, eaque peccata, quæ ex aliorum improbitate veniebant, permit-
tendi rationes habuit: exemplumque nobis præbuit, vt quemadmodum ipse
fecit, ita faciamus & nos; si patientiæ, fortitudinis, virtutumque Christianarum
exercendarum occasio sese offert: qua ceterorum mente id fiat, nihil pensi sit
nobis, id verò nos quàm sollicitos habeat, qua mentis æquitate, quo veræ perfe-
ctionis ardore perferamus.

Sed hunc locum grauissimis concludo verbis B. Ignatij, quæ nos doceant
quanta moderatione prudentiæ sit vtendum, vt neq; vitandi peccati specie, du-
ra fugiamus; neque nimia auiditate patiendi, peccandi occasionem alijs porriga-
mus. lic igitur B. Pater; *Qui procedunt in spiritu, & seruiò Christum Dominum sequuntur,*
amant, & ardenter exoptant, indui eadem veste & insignibus Domini sui, pro ipsius amore
ac reuerentiæ: aded vt si sine offensione vlla diuina maiestatis, & absque proximi peccato foret,
vellent contumelias, falsa testimonia, & iniurias pati, ac stulti haberi & existimari (nul-
la tamen ad id per eos data occasione) ed quòd exoptant assimilari, ac imitari aliquo modo
creatorem ac Dominum nostrum Iesum Christum, eiusque vestibus & insignibus indui,
quando quidem illa ipse propter maiorem nostrum profectum spiritualem induit: nobisqua
exemplum dedit, vt in omnibus, quo ad eius fieri poterit, diuina gratia adspirante, eum imi-
tari & sequi, cum vera sit via qua ducit homines ad vitam, velimus. Ipsissima hæc sunt vi-
ri sancti verba, quæ vtinam penitiùs animo infixæ teneamus.

S. 5. *Quid Sanctos in ea mente confirmarit.*

Plura sunt quæ nobis persuadeant, sic esse animum in rebus aduersis compo-
nendum, vt diximus: leuiores omitto, & subinde in huius commentarij transcur-
su obiter nonnulla notabuntur: pauciora & efficaciora quædam ex professo ex-
planare conabor. Ac primum,

Quomodo rerum naturam contemplantur.

Solent viri sancti, animi oculos in Deum defigendo, omnem eam quæ oc-
currerit, euentuum & rerum complexionem cum physicis causis & connexis,
magna mentis æquitate intueri, persuasum illud habentes, nihil vnquam euen-
turum, nisi quod diuinæ prouidentie benignissima caritas prouiderit in maius
ipforum bonum cessurum, & in diuinæ gloriæ amplificationem futurum, dum-
modo diuinis iudicijs suæ voluntatis desideria subiugare contentur, tantaque a-
nimi demissione cuncta excipere, quæta ipse consilij perfectione permittit. Hoc
autem vt faciant, totam mentis aciem in Deum intendunt; illum solum, solam e-
ius vim & potentiam, solui quem sibi ex talire præfixit, finem assequendum
cogitationi obijciunt.

Sap. 11.

Huic autem suo proposito, eo firmitus adherescunt, quod totius naturæ cursum, & diuinarum permissionum vim, longè aliter, quàm vulgus hominum contemplantur. Cum enim passim naturæ, ordini, efficaciarque causarum tribuantur plurimum, & re vera si eas in se ipsis perspicimus, mirabilis in illis energia replendet: viri sancti, qui res nullas solitarias ad spectare, sed in Deum omnia referre consueverunt, parui admodum eas ducunt: etenim *tamquam momentum statera, sic est ante Deum orbis terrarum, & tamquam gutta roris antelucani, que descendit in terram.* Quare istis despretis, ad rerum omnium auctorem, ordinis institutorem, efficaciarque datorem Deum oculos conuertunt, videntque tantam ab initio fuisse diuinæ mentis perspicaciam, vt non humano more indiderit rebus vim quandam, vel causas causas ita implicuerit, vt ex eis suo deinceps impetu sese voluentibus, non præuisus effectus emergeret: sed cum omnino ordinis, totiusque causarum colligationis vim pariter & effecta complexa esset, finem sibi præstantissimum posuerit, eumque sic, vt eò non ad extremum tantum, percurtis illis causis, longaque rerum serie exhausta pertingeret, sed ita vt in singulis, quæ intermedio in cursu labuntur, nihil aberrans, nihil vanum, nihil à dignitate sua, ab utilitate nostra esset alienum. Hæc autem pro certo sunt, sic ab illo constituta esse, vt nihilominus omnia semper eius potestati perfecte subsint, eius nutibus vis omnis creata famuletur, absque eo neque esse neque operari valeant, prima, sit & nobilissima, & efficacissima rerum omnium causa, cui aliquid volenti ceteræ obsecudent omnes: vt non sit de Deo dicere, Legem sibi posuit, qua tenetur, & non præteribit; quasi si magnum, aut arduum illi foret à consuetis recedere. Hoc ipsum experientia testatur multiplex: nonne vbi libuit Sanctorum causa feras mitigauit? vrsos & leones asinorum more famulari iussit? draconum & aspidum virus innoxium reddidit? nonne aquis, vel ut igne, ligna succendit? vndas, ne fluerent, instar crystalli durauit, vel (quod maius est) nec duratas, & fluentes, Sanctorum vestigijs calcandas præbuit? quid? quod ad preces hominum, defunctos quinetiam reuocauit ad vitam? verbo dicam, nonne totius naturalis machinæ, vel mutauit, vel vertit ordinem, quando vt Israelis hostes internecone deleret, vt sanitatem Ezechia (in quo quid magni est, nisi quia libuit? & nisi factum testarentur sacri codices, quanto consensu, nos prudentuli homines, id tantum, tam leui causa factum, negaremus?) sed nonne etiam vt sanitatem Ezechia reddendam testaretur, cælorum ipsorum cursum vel præcipitantem inhibuit, vel prouectum ad transacta reuocauit? quid ergo ad rerum naturas expanseimus, & non toti à Dei nostri potestate pendemus?

Ad hæc cum totus hic naturæ ordo, & quidquid in hoc rerum ordine euenturum est, securæ aternitatis comparatione, vix, licet sæcula plura complectatur, breuissimi momenti instar sit, sicque perituum aliquando, & in meliorem statum transmendum, cumque omnium quæ hoc mundo, hac vita nostra continentur, nihil propter se factum, nec propter se, sed propter diuinam & æternam

nam gloriam sit expetendum; hinc planè, & ex ijs quæ dicta sunt, efficiunt Sancti, vt quando omnia quæ in natura & à natura sunt, ordinatione, subiectione, destinatione, in singulis, & per momenta singula à diuina manu liberè pendent, diriguntur, mutantur, aut perseuerant, naturæ rerum, causæque proximæ neglectui habendæ sint; in eum verò qui auctor & gubernator supremus omnium est, tota spes nostra, vel expectatio, vel consolatio conferenda est. En igitur quàm sanctiore & sapientiore oculo Deum, non quidem sublatis, at contemptis rerum naturis, perpetuò intuentur Sancti.

Aliud etiam est, quod minùs obseruatum reperio, & ijs quæ dicta sunt inheret: posse videlicet eum qui Deo fidei, piè ac sanctè existimare, se singulariter in spe constitutum, regi se à Domino, nihilque ipsi in rebus naturalibus, longèque minùs in alijs, de fore: sæpeque ac sapiùs bonum Deum, vermiculi minimi, inutilissimi homuncionis causa, multa in cursu rerum consueto mira; sed in obseruabilia patrare; vnde illi tanto maiore gratia obstringatur, quanto crebriùs & liberaliùs, tot beneficia, non agnoscenti conferuntur. At quaris quæ ista mira sint: ea intelligo, quibus benignus Dominus naturaliter lenissimeque, nulla vi illata, instantem ordinem auertit & immutat ne fortè aliquid noceat. Et quoties credendum est ista euenire: quum D. Augustino viæ dux aberrauit, eoque errore, insidias inimicorum, quibus oppressus fuisset, effugit: annon à Deo fuisse credendum est: quoties, in mentem ea cogitationes non incidunt, quæ nocerent: ea consilia non sequimur, quæ periculo videantur carere, & tamen corpori animoque perniciosa essent? quod volebamus & poteramus non agimus, idque bono nostro cessisse deprehendimus? quoties vel celeritate, vel tarditate sola, vel improuiso quodam casu, casus graues, & grandia pericula euadimus: numquid non optimi Dei nostri sanctissima prouidentia, id totum acceptò ferri debet? Et hæc quidem, quia interdum apertè notamus, frequentissima esse, credere meritò possumus. Exempli gratia, quid me verat, si domi mansero, id existimare curasse Deum, ne in furiosum, ebriosum hominem, sternacem equum, saxi cadentis ruinam, vel peiorem casum inciderem? si domo abiuro, quid prohibet, id putare factum, ne domi desidens, in iram, in graues tentationes, in peccatum aliquod laberer? si datur, si negatur aliquid, si memores aut immemores alienius sumus, si valemus, aut non valemus, denique quidquid accidat, quàm facile, quàm iucundum est, ex aliqua boni specie, in Deum suum se promtissimè suauissimeque conferre? Certè vniuersa hæc totius mundi machina, & omnigenarum rerum atque causarum implexus, permagni & ordinatissimi cuiusdam horologij mihi speciem præbet, cui sapientissimus, idemque optimus moderator Deus præsidet, potestate, sapientia, arte tanta, vt nihil ordinem debitum exire patiatur: possit autem, ordine communi nequaquam perturbato, occultæ cuiusdam in ista machina causæ, quasi rotæ, leni & inaspecta conuersione efficere, vt quod ipse voluerit, (& aliter futu-

futurum non erat) non quasi ab ipso, sed quasi sponte ab ipsis rebus emergat. Cumq; & singula illa praeuideat, & semper in manibus habeat, & sit illi facilimum: qui omnia vnius electi causa fecit, vt diximus, omniaque illi famulari vult, is etiam illi vbi opus fuerit, vbi etiam vtilius, aut iucundius; eiusmodi plurimas nobis incogitatas rerum & causarum conuersiones progignere credendus est, eoq; plures, quo magis & plenius, se totum, resque suas omnes, diuinae prouidentiae, quae suorum sollicita curatrix est, regendas commiserit. Ideo tam frequenter, tam multa praeter spem & opinionem accidunt, vt agnoscant vim aliquam superiorem rebus omnibus inuigilantem, & praesidentem; ideo multa temere admodum suscepta fortiuntur felicissimos exitus; multa quae disiecta & desperata videbantur, derepente eriguntur, firmantur atque stabiluntur.

Id autem beneficentiae & prouidentiae genus, gratissima nobis mente prosequendum esse cenleo: non solum quia crebrum, quia maximè necessarium, quod enim miseris nobis fieret, si qualuis aduersus nos inimicas potestates, suis viribus, occasionibus abuti pateretur Deus? quam aegre nostra tanta, vel ad efficiendum infirmitas, vel ad prouidendum caecitas, etiam aemine oppugnante, Deo tantum non singulariter opitulante, consequeretur oprata. Verum non hoc solo nomine illa beneficia maximi facio, sed illis ipsis quae miracula dicimus, quadam ratione maiora puto: quippe mirandis ipsis eo mirabiliora sunt, quo leniore sapientia, addam & difficiliore peraguntur. Etenim nemo est qui non libenter, & prolixè id sit daturus, quod licet omnia Deo facilia sint, pro nostro tamen intelligendi captu & modo, id illi facilius factu videtur, quod ipse solus solo verbo facit; quam quod alterius repugnantis, vel ad id non propensa, suauiter tamen inclinandae causae, quasi ad miniculo faciat; est enim hic, & ipsa causa altera flectenda, & sic flectenda, vt non coactè, sed sponte, in eam partem deuerget. Itaque si egestati tuae, pecunia subito creata subueniat Deus, vel si auari diuitis in mentem immittat, vt de suo sit in te liberalis: itemque si ab aegrotante, omnem momento inualetudinem depellat, vel summa minus conueniente portione te sanet; quis negare audeat, hoc postremum beneficium, aut alteri nihil concedere, aut quadantenus illustrius videri, non quidem quod infuerit, sed quod verè & recta ratione dignum est aestimantibus. Sin autem haec tanti quanti merentur fecerimus, erit cur incredibilem, erga beneficentissimum Deum, ingratitude nostram lugeamus: plurima enim sunt, quae ab illo in nos, ista via creberrimè profluunt, & iam vel assiduitate viluerunt, vel mentis nostrae nimia ignoratione nesciuntur. Gratiam à liberalissimo Domino flagitemus, qua ipsius beneficia perfectius agnoscamus, debitumque bonitati tantae obsequium, ardentè & perseveranter exhibere possimus.

Vniuersam itaque rerum naturam, causarumque implexum quando contemplantur Sancti, magna in Deum fiducia, magno eius amore succeduntur,

totis viribus connituntur, vt quouis in rerum euetu, nihil penitus nisi se Deum-
 que suum cogitent: à sollicita verò virtutis cura, qua maximè tanguntur, alie-
 num putant animaduerrere, qui sint qui malum inferant, qua voluntate vel mo-
 do illud inferant; quibus à cogitatis omnis perturbatio exoriri solet. De seipsis
 autem cogitantes, duo quædam inabruptè & perpetuò reuoluunt: Primum, vili-
 tatem & indignitatem suam, ob peccata, imperfectiones & socordiam, quæ di-
 uinam maiestatem prouocant, & ob quæ flagellis irruentibus pauca se luere, plura
 commeritos profitentur, de quibus manu paterna salubrem correctionem, cū gratia-
 rum actione suscipiant. Alterum, quod menti Sanctòrum insidet, est exercitij vir-
 tutum, perfectionisque desiderium, spes & amor ad æterna translatus & inhiās,
 temporaria contemnens, lucra & damna eodem vtraque loco ponens, id solum
 magni faciens, quod ad æternam beatitudinem conducere videtur: ad hanc, &
 ad Deum suum, se ipsos, sua omnia, euentus omnes referunt. Deum autem respi-
 ciunt, vt sibi præsentem, fauentem, prouidentem, & in fines optimos, ea omnia
 quæ ipsius voluntate vel permisso fiant dirigentem. Atque ita ex hisce tribus,
 nempe æternitatis, Dei, & sui, cogitatis summa in animo tranquillitas perma-
 net, nihilque quacumque in re, seu bona, seu mala, nisi sui expiationem, perfe-
 ctionem, exercitationem, æternitatis lucra, Dei iudicia, Dei que gloriam, boni-
 tatem voluntatemque speculantur. sic ergo naturam totam contemplantur
 Sancti. At quo permissiones loco habeant, superest vt dicamus.

§.6. Quid sit permissio, & an aliqua permittat Deus.

Deum aliqua permittere ita notum est & certum, vt neque ratione, neque fi-
 de Christiana negari possit: execranda quippe blasphemia est, quamque pia au-
 res exhorreant, Deum, ita malorum vt bonorum, facere auctorem: quod quan-
 do dicere ausus es Caluine, quis tibi tantum audacissimi furoris inspirauit? ita-
 ne verò, vt tu vilis & nihili homuncio, Deo summo bellum inferas? è cælis detra-
 ctum humi affligas? pro Deo caco-dæmonem facias? tu verò cum tuis istis bla-
 sphemis vocibus in malam rem abito, & cum auctore mendacij, patre peccati,
 malorum auctore, quantum voles, imò quantum noles, permaneto. Viderint
 interim doctrinæ tuæ, cetera sectatores, hoc vno tamen dissentientes, quàm mè-
 dace, quàm blasphemio, patre te gloriantur: quanto veriùs crederent, si ex co-
 dem ore spiritum mendacij, & spiritum veritatis prodire non posse crederent!
 Nos verò cum sancta Ecclesia, docente sancto Spiritu, cōstanter asserimus, quo-
 niam Domine non Deus volens iniquitatem tuas, neque habitabit iuxta te malignus: nec
 summam bonitatem villo pacto peccato affinem esse conuenit. Permittis igitur,
 at nequaquam committis peccata.

Vulgus quidem hominum, penitus in rerum intima ire nō assueti, permissio-
 nes diuinas leuissimè transilire, & vt vox ipsa idem cum humanis permissionibus
 sonat,

sonat, ita eodem modo interpretari videntur, habereque instar humane permissionis, quæ otiosa nihil agit, agere volentem non vult impedire, & quia non impedit cum possit, propterea dicitur permittere. Ex hac verò opinione, obmurmurationes, impatientiæ, odia, vindictæ, execrationes, plurimæque perturbationes, in eos qui alicui aduersæ rei causam dederunt, excitantur, nihilque est quod turbatam mentem componat, cum omnis illa irarum debacchatio & fatuities, nihil ad Deum spectare, in solam creaturam liberè profundi creditur. At quid totum quod isto permissionis verbo complectimur, non esse otiosum, multa quæ diximus probant, & nunc demonstrabitur plenius.

Quotiescumque diuinitus aliquid permittitur dicimus, quatuor sunt quæ datur distinctè animaduertere: Primū, voluntatem permittendi. Secundū, causam permissionis, seu cur velit permittere, quæ semper complectitur rei permittæ destinationem in certum finem. Tertium, cooperationem diuinam cum creaturæ actione quam permisit. Quartum, quod ad Deum non atinet, est in rebus naturaliter agentibus, error; in ijs autem quæ cum culpa fiunt, prauitas à recto aberrans. Hæc singula obseruare quilibet potest in passione, & sacratissima Iesu Christi Domini nostri morte: iustissimè enim & sanctissimè illam permittere voluit Deus. Secundò, rem eam permittam, in humani generis redemptionem, diuinæque gloriæ maximam illustrationem ordinauit Deus: Tertio, vt prima causa cooperetur est secundis; cum flagellaretur, crucifigeretur, sanguis efflueret, vitæ fomenta deficerent: ô incredibilem in peccantes & errantes amorem, tanti vt eos redemptum ireret, quod postremum est, eos dolores omnes, & percerba vulnera, atrocissimi Iudæi Creatori & Redemptori suo, per summum seculum infligebant. Percurre permissiones ceteras, idem faciliè per singulas obseruabis. Atenim resumenda sunt nobis hæc, & distinctius euoluenda.

Ac primo pro certo sumendum, duo esse rerum malorum genera: earum vnum, quæ ideo malæ dicuntur, quia molestiam, dolorem, iacturam, infamiam aliquam inferunt, vt morbi, vt mors, vt quæcumque aduersa, quæ tamen recto sapientium iudicio, neutiquam mali nomen sortirentur, sed amara potius ac saluberrimæ medicinæ, quam nobis amica Dei manus, arte magna miscuisset. Huius autem generis malorum, nemini dubium est, quin auctor esse possit Deus, quandoquidem illa nihil habent quod non eius iustitiam, bonitatem, clementiam maximè deceat: quare de malis eiusmodi loquens Propheta inquit,

Amos 3.

Si erit malum in ciuitate quod Dominus non fecerit? Ideoque historicorum, atque adeò omnium hominum is esse solet sensus, vt omnem impietatis iustam & terrificam pœnam, Deo iustitiæ vindici tribuant.

Alterum genus malorum est, quæ culpa & peccato inficiuntur, ideoque verissimè & præ ceteris mala dicuntur, & ab optimo Deo quàm longissimè submoventur: adeò vt, ne quidem actiones cum peccato coniunctas, peccatiq; lepra sordidatas voluisse Deum dicamus. Quare fortiter & apertè loquitur D. August.

art. 10.

art. 10. de falso sibi impostis: *Detestanda & abominanda opinio est, que Deum, cuiusquam mala voluntatis, aut mala actionis, credit auctorem, cuius predestinatio nusquam extra bonitatem, nusquam extra iustitiam est: vniuersa enim via Domini misericordia, & veritas. Adulteria enim matronarum, & corruptelas virginum, non instruere nouit sancta diuinitas, sed damnare; nec disponere, sed punire. Non ergo casus ruentium, nec malignitatem iniquorum, nec cupiditates peccantium, predestinatio Dei, aut excita-uit, aut suauis, aut impulsit: sed plane predestinauit iudicium suum, quo vnicuique retributurus est prout gessit, siue bonum, siue malum. Quod iudicium futurum non esset, si homines Dei voluntate peccarent. Et omnis homo, quem discretio diuina sententia in sinistra collocauerit parte, damnabitur, quod non Dei, sed suam executus est voluntatem. Et præclare art. 13. Nefas est Deo adscribere causas talium ruinarum. Quia et si aeterna scientia præcognitum habet, quid vniuscuiusque meritis retributurum sit, nemini tamen per hoc, quod falli non potest, aut necessitatem, aut voluntatem intulit delinquendi. Si ergo à iustitia & pietate quis deficit, suo præcepto fertur arbitrio, sua concupiscentia trahitur, sua persuasione decipitur. Nihil ibi Pater, nihil Filius, nihil Spiritus sanctus, neque in tali negotio quidquam diuina voluntatis interuenit, cuius ope scimus multos, ne laberentur, de- tentos; nullos autem, vt laberentur, impulsos. Et cuius vsque ad eorum aures impia, vt audire sustineant, actionem impiam & peruersam à Deo fieri?*

Est tamen in his ipsis actionibus discrimen obseruandum: sunt enim quædam natura sua eiusmodi, vt numquam ab intelligente & volente fieri aut suscipi sine peccato possint, quin penitus rationi repugnent, vt odium Dei, vt mendacium, vt percussio innocentis, & cædes Martyrum: hisce actionibus, numquam vt fiant, sed potius vt contrariæ, occasionem præbet Deus, at homines abutuntur & occasionem in peruersa detorquent: aduersa inmitit Deus, vt vel sic eruditi, à creatis ad increatum Deum amorem transferamus: at nos peruiaces, in indignationem, in odium Patris flagellantis erumpimus: vndenam id peccati nisi nostra ex malignitate prouenit: ita nonnumquam viros sanctos excitat Deus, vt in vitia acrius inuehantur, idque ad auditorum correctionem; at illi iras concipiunt, torquent, necant Sanctos, actionem eam detestatur Deus, & vt plurimum grauissimas in hac ipsa vita pœnas vltices reposcit: permittit tamen, vt sit tanto illustrior mors Martyrum, quam aliorum scelere illatam, & exosam, at patientissimorum virtute decoratam, vult, amat, diligit Deus, in conspectu cuius eo pretiosior est, quo maiore fuerit fortitudine & mentis alacritate tolerata. Præter has actiones, aliæ sunt quæ natura & genere suo bonæ sunt, at in eas foris alicunde, & extrinsecus quædam ab aeterna lege aberratio illabitur, ob quam solam vitiosæ sunt; ad has autem actiones, quales prima specie videntur, & natura sua solent esse, dicendum est nos à Deo incitari, & in eum illas, non tamen vt peccato contaminatas, merito referri oportere. Huius generis sit, quando Iudicem ad iustam latroni pœnam infligendam incitat Deus, & re vera infligit, at ex priuata vindicta; nihil vetat quin pœnam illam,

qua iusta est, in Deum, ut ab eo iuste profectam iure referamus, licet vindictæ & peccati aeternum illum, nullatenus in eum referre valeamus; nec videtur difficile, licet utrumque re ipsa sit coniunctum, vnum ab altero cogitatione separare; siquidem planè forinsecus, iustissimo scelerati supplicio, illicita vindictæ cupiditas de honestamento fuit. Hoc autem in ijs agnoscere proclivius est, quæ ex adiancto non penitus in vitium abeunt, qualia multa, bona mixta malis, conferuntur: datur eleemosyna, ieiunatur, oratur, at vana gloria subintrat, rarius est ut propterea illud opus omne vitietur; quod bonum est, à bono Deo est, & quia totum bonum est, totum à Deo est. nihilne ergo mali est, inquis: est planè, at extrinsecum illud est, foris que adplicitum, & peccatis voluntati, potius quam rei naturæ adhærescens. Verùm hæc alijs disceptanda relinquamus: ad eam, quæ in permissionibus est Dei voluntatem commonstrandam transeamus.

Et quidem cum ea omnia quæ verè sunt, verè velit Deus, cuius voluntate sunt omnia, & sine cuius voluntate nihil est, solum autem peccatum (quod improprie dicitur existere) velle non possit; permissiones verò nullatenus peccata sint; non est dubium quin permissiones, si quæ sunt, & quomodo sunt, velle possit Deus. At quomodo vult: ex comparatione humanarum dicam.

Permittere aliquid dicimur, quando id eventurum prævidentes, aut (si non certò præsentimus) timentes, non tamen impedimus cum possimus: nequaquæ autè impedimus, vel quia expressim volumus non impedire: vel quia animadvertentes posse nos id impedire, negligimus tamen, nihilque quod obster adhibebimus. Ad eò ut in omni permissione tria sint. Primum, ut prævideatur, quid futurum. Secundum, ut possit impediri. Tertium, ut non impediatur. Iam, certissimè est Deum prævidere perfectissimè omnia quæ sint futura: itemque posse quæ voluerit facillimè impedire: ac denique plurima non impedire, quæ autem non impediturus est, & futura sunt, ab æterno prævidisse. At non est, cur solummodo dicamus Deum negligere impedire, sed cum nequaquam æternus providentiæ oculus incertum fluctuet, necesse est asserere, eum ab æterno, cum prævidit, ad olim instare momenti quo res futura esset, nisi impediret, etiam sua iusta voluntate summa ratione statuisse, permissurus esset, necne: simulque, vel voluisse, vel noluisse permittere; unde antea è D. Augustino retulimus, Deum, non utique nolentem, sed volentem, sinere ut aliquid fiat. Multa verò à nobis permitti quæ tamen nolimus, docet experientia, & postea dicemus.

§.7. Cur aliqua permittat Deus.

Tanta est summi Dei bonitas, adeoque illam decet peccatum omne auertere, exterminare malitiam, ut omnes pro confesso habeant, numquam illum mala permissurum nisi ut maiora inde bona eliceret: atque ita sensit D. August. ita consentiunt Theologi. Neque hinc est cur quidquam controuertamus. At quæ sit præcipua

*Enchirid. c.
11. & alijs
sapè.*

cipua permissionis causa, quæ si non esset, non etiam permitteret Deus, non est adeo omnibus perspicuū: maximè quia recentiores nonnulli ita loqui videntur, ac si permissionum præcipua vis & ratio ad libertatem conseruandam esset, propterea quæ homo sit permittendus, & permittatur peccare quia liber est. Quam sententiam quia moribus, quia perfectioni, quia obedientiæ admodum noxiam video, nec fieri posse credo, vt earum, quæ ad Deum spectant, rerum veritas, virtuti repugnet, vel incommodet, omnino à scholis, & doctissimorum virorum disceptationibus explodi exopto.

Ac Primò, quidem similis vero videtur, etiam in illis quæ natura, & vi causarū cognitione carentiū sunt, quædam à Deo permitti, vt monstra & defectus nonnullos: cum autem harum permissionum causa nequaquam sit libertas, hinc salutem videas minimè esse necessarium, vt permissio ex ratione libertatis oriatur.

Secundò, verū etiā est, neque posse sine libertate peccari, neque sine permissione posse liberè peccari: quare omnè peccati permissionē naturæ libertate præditæ concedi, & quando conceditur, concedi libertati. At nequaquā propter libertatem concedi, sed ex aliqua alia ratione libertati concedi assero: existimòq; non tantum certissimum, sed & apertissimum esse, manente hominibus integerrima sua libertate, posse Deum nullum omnino peccatum permittere, quam in rem sexcentis illi viæ præstò sunt: posset enim singulos virtutis amore succendere, affluentis gratiæ copioso torrente omnia tentatoris tela restinguere; præmunire, præuenire, mentisque partes omnes ita insidere, vt in Deum perpetuò, & volens tota raperetur. Sanè, an non liberrimè, imò & propenso voluntatis impetu, tot viri sancti plures annos, vel etiam vitam totam letifero peccato immunem traduxerunt: tu quæ præ ceteris, puritatis diuinæ exemplar mundissimum Virgo Mater, quàm libera & incensa voluntate, ab omni peccati contagione, te femotam, diuina gratia opitulante seruasti! Nihil ergo libertati officit, si peccata non fiant: & quàm sæpe, & quàm multa peccata nostra impedit, vel non permittit bonus Deus, libertate tamen illæsa: quod nisi faceret, Deus bone! quanta scelerum colluies omnia permisceret! si impiorum non retardarentur impetus, si peccatoribus habentæ laxarentur, si illecebris ad peccatum non imponeretur modus, quis non omni flagitiorum genere spurcassetur?

Statutum igitur sit permitti quidem rebus liberis aliqua, at non propterea solum quia libera sunt; sic enim essent omnia permittenda, neque permissio peccati libertati est necessaria: præterea à diuina bonitate videtur alienum, vt idè solum vel præcipuè peccatum permittat, quia peccans peccare potest, vel vt ostendat peccantem peccare potuisse, multoq; minùs vt ideo permittat peccatum, vt ipsum peccatum existat, vel vt puniendi iustam causam habeat: hæc enim sanctissimam & diuinam rationem omnino dedecent.

Cum verò quædam permittat, quædam non permittat Deus, cur hæc potius quàm illa permittat querenti, implexa & enodata difficillima quæstio est: non solum

quia occultissima & abditissima sapientiae diuinae arcana vestigat, sed quod etiam plurima sunt, quae non intelligimus, an impediatur permissioe Deus. Sic tamen bonus est, & sic suam bonitatem nobis contestatam esse voluit, ut quamuis ipsarum permissionum initio causa lateant, ferme tamen in progressu rerum, vel saltem post omnia peracta, aut omnes, aut nonnullae praecipuae permissionis rationes pateant. Hoc in Iosephi, Dauidis, Danielis, Christi Domini, Sanctorum, & Ecclesiae rebus aduersis videas. Quae singula, & eiusmodi plura dicendo perquirere & asseclari non est meum: meum autem vel maxime est, ut quis vniverse sit praecipuus permissionum finis ostendam.

In quo certe nequaquam audio dicentes, propterea maxime Deum permittere, ut singula suae naturae, ordini constituto, & concessae libertati relinquatur: licet enim quando permittit aliquid, res ordini suo, naturae & libertati relinquatur, non est tamen haec permittendi causa; esset quidem, si Deus naturaliter & non voluntarie, vel si voluntarie at ex praescripto, aut cum difficultate, & ex infirmitate, ut nos, & laborioso molimine impediret, quae permittere non decreuit. At cum sit summus rerum omnium Dominus, cum naturis quasi deumctus obsecundare non debeat, cum quemcumque rerum ordinem sine perturbatione possit in alium flectere, cum libertati voluntatis non officiat si peccatum non permittatur, cum summa ipse libertate, summaque ratione cuncta faciat, in peccato vero summum in se malum, summeque diuinae bonitati, honori, maiestati repugnet, quis prudentissimum, potentissimum, optimum Deum, tam grande malum, tam leuibus, & euitatu facillimis causis permittiturum aut opinari? Itane vero? erit aliquod tam ferreum os ut sustineat dicere, vnigeniti Dei filij mortem, doloris & infamiae plenam, ideo maxime vel praecipue a sanctissimo Deo permissam, ut Iudaei suae libertati relinquere rentur? quis id causa, non dico in praecipuis, sed propè in minimis, tanta in re affert, aequo animo ferat? itane est Deo Patri digna causa, ut nequissimorum hominum voluntati torquendum exponat dilectissimum filium? quoties, ut mox dixi, vel ferae mansuerunt, vel aquae solidatae sunt, vel ignis elanguit, vel caeli cursus inhibitus, vel natura rerum immutata est, Dei Sanctorumque gloria sic exigente? Apagelis ergo istam, panem dixerim, blasphemiam; malum istud infinitum, tam leui ratione, quasi praecipua, permittendum ut existimes. Digniora sunt, & illustriora, diuinaeque sapientiae ac bonitati consonantiora, consilia suspectanda.

Hoc autem diligenter animaduertisse, ad id quod vrgeo, valet plurimum, quippe hinc fit, ut cum permissorum euentuum causam, non a natura, & libertate voluntatis quasi praerogatiua, sed a diuinis iudicijs, ipsoque creatore accedere consueueris, omnis queritandi materia sit sublata, certusque reddaris, iustissimas permissioni grauissimasque subesse causas, ac propositum esse iustum maximeque momenti finem, cui nos non refragari, sed suffragari conueniat. Si videas, e permissione peccatorum, quae in Christum Dominum admissa, quaeque

aliàs perpetrata sunt, magna diuinæ gloriæ incrementa, humano generi emolumenta, prouenire: nam bonitas, pietas, misericordia, liberalitas, potentia, clementia, sapientia, iustitia diuina, prouidentia, dilectio hominum, cognitioque Dei multiplex clariùs elucet: perficitur iustorum virtus, exacuitur fortitudo, coronæ augentur, martyrij stadium curritur: ac non rarò è singulis quæ permittuntur, utilitates & mirabiles variaz & plurimæ existunt; quarum nonnullas piè doctèque D. Damascenus enumerans, ait: *Sinit frequenter iustum incidere in calamitates, vt virtutem quæ in eo latebat, alijs apertam manifestè inque faciat, vt in* *l. 2. de Fide* *Job.* Aliquando sinit aliquid absurdum fieri, vt per operationem quæ absurda videtur, magnum aliquid & admirabile, dirigat & operetur, vt per crucem, salutem hominum. Et alio etiam modo sinit sanctum malè affici, vt ex recta conscientia non excidat, aut ex indulta ei virtute gratia, in superbiam non extollatur, vt in Paulo. Interdum deseritur quis in malis, ad vitam aliorum in melius commutandam, vt alij videntes quod in illo est, emendentur, vt in Lazaro, & diuite. Naturaliter enim ipsi, videntes alios patientes, corripiuntur. Relinquitur & quis ad alterius gloriam, non per proprium aut parentum peccatum, vt cæcus à natiuitate, ad gloriam filij hominis. Rursus sinitur quis pati in alterius zelum, vt gloria patientis magnificata, impiger alijs stimulis incitetur spe gloria futurae, & futurorum desiderio honorum, vt in Martyribus. Permittitur & quis quandoque in turpem incidere actionem, ad emendationem deterioris affectus. Verbi gratia, quis est elatus in virtutibus, & rectè factis suis, hunc sinit Deus in adulterium prolabi, vt per casum in cognitionem propriæ infirmitatis veniens, humiliatus consueatur Domino. Hactenus ille: vbi videtne, quàm numquam, vt permissorum rationem, conseruationem libertatis, verùm aliquem alium bonum & ad amandum finem proferat? vidit enim vir sapiens, ab eo qui ex cognitione, certoque fine proposito operetur, excelsius aliquid esse postulandum.

Sed & mirabiliorem se videtur diuina prouidentia præbere, in ijs quæ permissione tantum, quàm quæ sua mera voluntate facit: quid enim magni est, secundo vento, firma naui, peritissimo remige, pacato mari, portum cognitum, & in conspectu positum subire? at furentibus in aduersa ventis, lacera naui, imperito remige, insidiantibus piratis, per cæcæ noctis tenebras, opratum portum occupare, id demum facinus est præstanti gubernatore dignissimum. Eius quod agimus ipsissima hæc est imago. quis enim id magnum duxerit, quis altius cogitatum extulerit, quando leniter ardentibus omnibus, & consilijs humana prudentia rectis, id quod benè cœptum, benèque curatum est, benè cesserit? at verò quis non Dei digitum agnoscat, cum per res eas, quæ penitus contrariæ videbantur, opratus sequitur exitus, cum astutia contra nitentium in commo dum oppugnati cedit, cum vis & potentia impugnantium lacessito robur addit, indeque vnde deprimendum credebamus, emergit? Quis non videt Iosephi vincula & carceres, vi quadam altiore & fortiore quàm humana, illi ad regiam dignitatem gradum fecisse: quod fortassis agnosceret nemo, si sensim, si

arte, si rebus præclare & fortiter gestis, si munerum & honorum alterna vicissitudine, gradatim ad summa conscendisset. Quare, id etiam dicere posse mihi videor; Si nulla permetteret, & permissa non ordinaret, & ordinando, quodammodo sua non faceret Deus, Deum vix agnosceremus, vixque vllum in humanis euentis Deo vindice dignum nodum videremus, & vix altius quam ad humana consilia mentis oculos attolleremus: at verò cum non solum è bonis mala fieri, sed ex ipsis istis malis bona instaurari videmus, sublimiorem diuinæ prouidentia modum fateri cogimur, quæ sic à bono excidere nonnullos patitur, vt nihil tamen ab optimo fine sibi proposito, ad extremum aberrare patiatur. Et quid magni est si è bono bonum? at maximum est, si è malo bonum feceris.

Igitur quantumcumque humanæ nos artes vel impugnare vel etiam expugnare videantur, firmè nitamur Deo; nil permittet, nisi in maius bonum; quod bonum si diligimus, nostrum est: quidquid astu, quidquid viribus conentur inimici, conspiret infernus totus, non possunt nos extra diuinæ prouidentia ordinationem collocare, non possunt potentissimi clypei vel penetrare munimen, vel cautum tegumen fallere: imò verò maligni aliorum conatus, non tantum Dei benignitatem aliorum auersam non auocabunt, sed ad nos potius euocabunt, tum quia Optimum maximum decet, afflictis & oppressis adesse, tum quia iustissimo & sapientissimo conuenit efficere, vt illa alterius malitia, si ei qui iniuste affligitur, vera & directa occasio ac via, per quam Deus conferat ei bona maxima, quæ numquam aliàs daturus fuisset. sic illa Iosephi venditio, & à carissimo parente separatio, effecit, vt derelicti, & vel inuidia, vel calumnijs circumuenti patrocinium, maiore beneuolentia susceperit Deus; imò etiam à vero abesse non videtur, tot res aduersas, tam fortiter ab innocente perlatas, viam fuisse vnicam qua seruitutem & vincula cum regni libertate & maiestate mutare mereretur. Quapropter, huic exemplo consentaneè, si in me calumniae insurgant, si iniuste iniurijs impetor, quidni eo animo id excipiam, quasi si Deus meus pro sua in me beneuolentia, nouam quandam, qua mihi benefaciat, occasionem offerat, ex qua clariùs agnoscam, quanto opere mihi inuigilet, dum ipse inde me eriget, vnde deijcere; inde decorabit, vnde malè infamare, alij quidem nitentur, & mea peccata merebuntur, at non sinet bonus Dominus, qui conatibus interueniet, & ex aduersis secunda procreabit? quidni me ipsum his verbis & affari & consolari possim? Ecce Deus tuus, ô anima mea, qui peccatum omne, fraudem omnem, & quidquid non rectum est, summopere abominatur; en, eousque te diligit, vt ad maius bonum tuum æternum, etiam ferat & permittat malum aliquod, etiam leges suas, honoremque suum patiatur infringi, vel hac via tibi suæ volens gratiæ, sui que amoris pignus ostendere, & occulta sapientiæ bonitatisque summæ reuelare. ô benignitatem, ô sapientiam, ô prouidentiam plurimum ad amandam! in eam tranquillè sollicitudinem deponam,

in

in ea semper securissimè conuiescam. mala mihi velint, qui volent; mala non sinet, nisi qui inde bona faciet bonus Deus; malos despiciam, respiciam bonum.

Sed hæc de voluntate, deque permissionum ratione (quæ duo prima posueramus) dicta sufficiant, vt cum vtramque iustissimam perfectissimamq; cognouerimus, vtriq; placidissima mente consentiamus. In cooperatione verò, quam tertio loco recensueram, nihil est cur hæream, parum quippe ad virtutis informationem facit subtilior de ea disceptatio: notum est, & hoc sufficit, sine primæ causæ cooperatione & influxu, nihil posse existere, eamque operandi vim à Deo dari, in id omne quòd physicæ existentie est particeps: quale non est peccatum, de quo tamen paulò post.

Ex ijs autem quæ hæcenus dicta sunt, iam patet cur viri sancti ad permissiones confugere non sint soliti, sed res omnes, quasi agente Deo sibi euenire persuasum habuerint: mentis enim oculos à peccati alieni cogitatione vel seuocabant, vel saltem illi quàm minimum, aut etiam nihil viriù tribuebant, permissiones verò Dei, quasi actuosas & effectrices contemplabantur; cum & voluntas permittendi, & permixtæ rei in certum finem destinatio, & cooperatio cum creatura sint actuosæ & efficiendi vi præditæ, sintq; eiusmodi vt & providentissimū Deum deceant, & sapientiam ac bonitatem eius doceant, & ab eo solo in eum modū possint emanare, & tam illustres sapenmerò producant effectus, vt insignitè iniurius Deo sit futurus, qui rerum admirandarum conuersiones, è rebus malis erumpentes, arcanis diuinæ maiestatis consilijs, acceptò ferre nolit. Subtilissimè se nostris erroribus & peccatis insinuat Deus, non vt approbator, aut particeps, sed vt auersator & corrector, & ex malis bona plura quasi ignem ex aqua educit; inuigilat ad omnia ille oculus prouidens, nihil est quod potestate non attingat, quod ratione non ordinet: illius est, alterius odisse & punire peccatum, si quod est; tuum verò qui iudicis vicem non fungeris, ad illum potius, quàm ad creaturam animum aduertere, gaudereque sanctis fructibus, quos tibi copiosius sub amariore cortice recondit.

Multorum quidem, vt hîc iterum ad sancti & Magni Gregorij loquendi modum reuertar, iniustas in rebus agendis voluntates esse dignoscemus: sunt enim qui odio, inuidia, superbia, libidine, & improba cupiditate rapiuntur; at nulla, nisi iusta, est potestas: cum potestas omnis à Deo; vel apertâ, vel occultâ, sed tamen iustâ semper aliquâ ratione tradatur. Vnde pereleganter D. August. *Est in malorum potestate peccare: vt autem peccando, hoc vel illud illa malitia faciant, non de prædest. est in illorum potestate, sed Dei diuidentis senebras, & ordinantis eas: vt hinc etiam quod fact. Sanct. l. 1. c. 16.* iam ergo quum de aliqua illata molestia quereris, satisne quid agas intelligis? de voluntate, an de inferetis potestate conuerteris? si de voluntate, miserari potius, quàm quiritari debueras: quippe praua voluntas, ipsa sibi soli mala, sibi quoque soli nocet, suaque se prauitate malam & miseram facit, & extra se aliud nihil facit. Legisti fortè quod

scriptum

scriptum est, Omnis potestas à Deo est: & scribi benè potuit, verum enim est: at numquid & hoc legisti, Omnis voluntas à Deo est: absit: fallum enim est, nec scribi à spiritu vero, à Lutheri tamen & Caluini spiritu potuit. Et quàm prouidè cauit Deus, ne id omne in hominis esset potestate, quod in voluntate foret? Verùm quod nunc, tibi nocere volens, id potuerit quereris, atque ita de potestate conquereris: at quomodo id potes, cum ipsa iusta sit? Deum intueri à quo est, cuius est, per quem est, qui illam ordinat, & iustam fateberis. At vrget: Mihi fit iniuria. quæ, inquam, iniuria? peccata tua punit Deus, exercet patientiæ, æternitati coronas apparat, & tibi fit iniuria? Homo est, ais, qui praua sua voluntate mihi iniuriam infert, hinc indignor. Ad hominem tu me semper vocas, ego te ad Deum euoco. humana ista voluntas, quid potuit, quid fecit? non ob eius voluntatem doles, qui peccato eius non condoles; sed doles quòd aliquid potuerit: at quod potuit, vnde potuit, cur potuit? nonne potestate, concessione, ratione diuina? si diuina, numquid non iusta, sancta, laudabilis? in hanc ergo vel tua se querelæ erigant, vel conticescas necesse est. At in istas, diuinam cooperationem illi promissam; In malum meum, mala sua voluntate derorsit, tantæque potestatis telum in me deflexum vibrauit. Ego verò eiusmodi cooperationem promissam nego: assero quæ constantissimè, nunquam futurum, vt id nisi iusto iudicio fieri sineret Deus: horumne verborum vim capis? dicam clariùs, numquam malæ alterius voluntati in malum tuum, nisi (si volueris) in bonum tuum cooperabitur Deus. Nondum sat perspicuù: iterum fusiùs; non permittet vllis te aduersis rebus iactari Deus, nisi quia tu ipse illa commeruisti, & plura; quia in eum parum speras, creaturis confidis, & creaturis puniris, quia tibi vel ad cauenda maiora mala, vel ad firmanda bona veriora vtile est, & denique vnde cumq; & quicumque altiore ratione permittatur, non permittitur, nisi quia summo bono, qui Deus est, & in quo omne tuum verum bonum est, ita visum est melius fore. Hinc ergo, hinc permissionis, hinc cooperationis præcipua est petenda causa: non quia praua voluntas id voluerit, sed quia cum prauè voluntas id veller, iustè, imò iustius & melius fore iudicauerit Deus, si id permitteretur: permittitque non quia malus id volebat, sed quia id malo permitti iustius & melius fore videbat. En consequendæ tranquillitatis animi præclaram certissimamque rationem: si nempe non hominem, aut humanam vllam voluntatem, non creatam, & proximè effectricem causam intueris: quid enim ad te attinet, qua voluntate, bona an mala sit quisquam præditus? forsitan quam malam putas, illa mala non est voluntas: sed sit mala, quid ad te? illam iudicabit Deus. Et verò si mala ista voluntas tibi honorem, tibi commoda præberet; non agrè tibi faceret. Gaius ferunt quendam Telephum, quòd accepto ab Achille vulnere, interno & latentis apostematis vlcere sit liberatus. O quàm multa conscientia apostemata, vel sanata latentia, vel cognita expurgat molestia rerum aduersarum! Deum ergo intuere, tranquilla animum, hominem dimitte, ad Sanctorum imitationem
pro-

prouola, numquam illi (vt dictum est) vel quis inferret, vel qua voluntate, vel quomodo cogitabant, hinc nullam sibi iniuriam, sed omnia beneficia esse cen-
 sebant, maledicentibus benedicebant, persequentes amabant, illi sunt (aiebat
 quidam) qui nos beatos faciunt, at qui beatos prædicant, illi nos decipiunt: ita-
 que omnia, oculis in Deum semper intentis, quasi diuinitus expectabant. Ad
 quos accedens Saluianus, prudenter tamen intelligendus, ait: *Quàm longè que-
 so est à iubente permittens: qui enim sinit nos ista ferre, & prohibere potest ne perferamus,
 probat absque dubio debere perferre, & quacumque patimur sustinere.* Et numquid non
 ita nos erigere voluit S. Spiritus, cum sacra Scripturæ, ex qua modum de Deo
 sentiendi haurire debemus, eum tribuit loquendi modum, qui non permissio-
 nem, sed semper actionem sonet, vt semper in omnibus à Deo pendere, à Deo
 ex omni te bonum expectare consueueramus?

l. 8. de Pro-
 uia.

Neque verò propterea cuiquam in mentem veniat, hac ratione aliquid pec-
 cato, de sui grauitate ac detestatione decedere, quasi vel non sit, vel talem mi-
 nus dolendum puniendum sit, quia maiori bono occasionem præbet: occa-
 sionem enim solum, & non causam præbet, & quidem occasionem non ex se,
 sed ex diuinæ bonitatis quasi nimietate. Quid enim? si pauperis humilem &
 stramineam casam, odio flagrans inimicus incendat: qui verò damnum passus
 & ad extremam egestatem redactus est, patienter, & æquo animo ferat, atque
 inde fiat vt tantæ virtutis exemplo ad regem delato, iubeat præclaram firmam-
 que domum, fundis & opibus adiectis afflicto dari: lætabitur quidem hic pau-
 pellus, & cum quodam dicit, Perieram, si non periissem: & non agrè, condo-
 nabit iniuriam: at, num propterea vel peccauit minus, vel minus puniendus est
 incendiarius? quis homo sanus id sentiat? nisi forè contritantiò magis, quo in
 meliorem hominem, meliore rege peccauit? nempe cum de iudicando & pu-
 niendo agitur, non est de vitio rei, ab euentu non suo, iudicandum, sed agentis,
 & bonum malumue cognoscentis voluntas expendenda, & læsa magni Dei
 in scriptis legibus auctoritas. Hæc & plura alia consideramus, cum vel nostro-
 rum, vel alienorum peccatorum iudices sedemus. At quando gerenda esset per-
 sona patientis, ab isto munere vniuscuiusque mentem auoco, hoc inutile, hoc
 periculosum assero: at hortor vt vnicam istam aliena malitia labem, quæ, si vo-
 lumus, multum nobis prodesse, nihil nocere potest, contemntes, oculos
 mentis aliò in securorum effectuum seriem optimam, & in diuinæ providen-
 tiæ bonitatem irretortos defigamus: & quamuis recenti & præsentī molestia,
 adhuc futuri incerti simus, nihil tamen indubitemus, confirmati exemplo San-
 ctorum, sacrarum Litterarum testimonijs, & experientia fati testata.

§ 8. *Quomodo peccata ad diuinam prouidentiam pertineant.*

Pauca hæc de re, & quæ in rem nostram faciant, dicam, Theologis cetera relinquam. Et quidem certum est peccata non posse sic ad diuinam prouidentiam spectare, quasi sint effectus quos diuina prouidentia fieri voluerit, eos promouerit, aut ad eos incitarit: hoc enim ab optimo Deo quàm longissimè abesse debet. At quia non dedecuit, imò iustissimæ fuerunt rationes cur deceret, peccata permitti, si aliquando permittenda erant, necesse fuit vt ab omnium futurorum præscio Deo præuiderentur, tum verò vt de præuis melius aliquid prouideret, ne ea penitus prouidentia suæ sapientissimam ordinationem subterfugere sineret: quin potius corruptricem malitiæ vim compescendo, mali permissionem, ad boni augmentum slecteret, interdum quidem in ipsorum & peccantium correctionem, interdum in aliorum commodum, interdum vt ea occasione thesauros misericordiæ liberalitatisque suæ largiùs effunderet, seque ipsum manifestaret illustrius. Quam in rem doctissimi Molinæ verba digna sunt relatu, quibus ait, *Ad eo bonus est Deus, vt nulla ratione permitteret mala, nisi inde eliceret intenderet maiora bona. Nec est auctor peccatorum, sed prausor, permissor & prouisor, qui ea sua ineffabili atque infinita sapientia & prouidentia, in optimos fines ordinat ac permittit.*

ex concord.
q 14. a. 13.
a. 33.

Prætereà sæpissimè videmus diuinam prouidentiam in arcendis peccatis elucere, cum impedit ne fiant, cum tamen futura fuisset ni impediuisset, aliunde deprehendamus: frequentissimè tamen plurima submouet Deus, quæ nescimus, tantorumque beneficiorum, quæ nos latent, nullus est sensus. At quando peccatum perpetratur, diuina quoque in eo prouidentia cernitur, non solum quod in melius ordinatur, de quo sæpè diximus, sed etiam quod frequenter, vel non tanto impetu, vel frustrato malitiæ effectu, vel adiuncta molestia, vel quodam alio modo sic fiat, vt comite peccati dolore, inamabile reddatur, faciliusque sit ad meliorem frugem redire. Sed hæc, licet vt plurimum, non tamen semper, nec in omni peccato facit: At in omni peccato quod perpetratur, Deus ob finem optimum, peccatori concursus, (vt cum Theologis loquar) generalem suum præbet, vt eo pro sua naturæ libertate, vel ad bonum, vel ad malum utatur, malens id quod bonum; at prouidè, iusta que ex causa, relinquens id liberum, vnde si peccator in deterius dessectit, causa generalis bonitate, ad particulare peccatum abutitur, quare, cum iustè præbeat Deus, vnde bonum fiat, inde autem alter iniustè malum faciat; non, bene præbens; sed, malè vtentis est, si quod est peccatum: diuinæque, quæ non in rem hanc malam, sed generatim in rem aliquam fertur, efficientiæ radius à forde peccati mundus est. Multa sunt quæ horum occasione de diuina ista efficientia desideraret fortasse nonnemo: at no-

strum

strum id minime est. Satis nobis sit agnoscere ipsa quoque peccata, qua peccata sunt, diuinæ prouidentia subesse. & ex ijs velle. posse & solere Deum multa bona extundere: quod nostrâ causâ, profectò efficiet, si in peccatis non peccata, sed optimum illum prouidentissimumque Deum spectamus, vt sint oculi nostri semper ad Dominum: *Et quis nocebit nobis si boni amulatores fuerimus?* quamquam *1. Pet. 3.* vt quid peccatis, prauaque aliorum in nos voluntate, quasi mormolycijs exterreret: peccatum ipsam, nonne physica omni caret existentia? ergo quod non existit, hoc formidas, hoc rerum grauium causam putas? absolum hoc, & ratione vacuum est: peccatum sterile est, & efficaciam omnis expers: nemini alteri, nisi soli peccanti nocet, cui tenebræ, cui prauitas, cui mors est anima; at mortuus, cassus viribus iacet; sibi putrescit, in alios haud insilit, sola contagione lædit; securus es, si tantum procul effugeris.

Ad extremum, hoc vnum moneo, vt, quoniam quæ nos cruciant, perturbant, deque mentis æquitate deturbant, ea solent esse quæ iniuste, aut certè nullo iusto nomine, grauia toleratu inferuntur, veluti si bonis euertimur, patria pellimur, falsi criminis inculamur: obseruemus, eos à quibus id nobis inferitur, quibusque succensemus, duplicem fungi vicem, duplicemque quasi sustinere personam: suam quidem malè volentium & peccantium vnâ, qua sola (vt læpè diximus) nihil quod nocere posset efficerent, cum neque humana voluntas, neque peccatum, se ipsis efficaciam vllam sortiatur; alteram, licet ignari, personam peragunt, qua illud omne possunt, & diuinæ iustitiæ generatim affligentis sunt instrumentum. sic Attila se flagellum Dei nuncupauit, sic Africanorum vltor scelerum rex Wandalus sibi paulò ante mortem flagellum vidit eripi, sic ipse Deus Nabuchodonosorem seruum suum vocat, à se mittendum, vt Prophetas neglectos, verbumque Dei non auditum vlciscatur. *Greg. l. 3. dial. c. 1. Ierem. 25. c. 27.*

Iam verò, hoc dato, neminem credo fore, qui se aded iustum, & semper existisse, & nunc putet existere, nihil vt in se esse credat quod diuinæ iustitiæ pœnis aut expiandum, aut expurgandum, aut perfiendendum superfit: sin autem superesse plurimum, & ne diuino iudicio corripatur, timere debet vnusquisque; annon æquissimum est, vt neque iustæ pœnæ, neque iusti iudicis administrò irascamur? nec enim fore credo vt vsque eò delipiamus, vt à Deo quidem, ac solo, & nullius creaturæ ministerio vte, puniri velimus: quis hominum id à iudice petit, vt reos ipse sua manu truncaret? quod autem minus homini decorum iudicamus, id à Deo scilicet experemus? Atqui, inquis, ministro vtatur volo, ac iusto, vt ipse iustus est. tu verò, quis es, o homo, qui legem ponas Deo? vterur quibus volet, quando & quoties volet: vbi gentium auditum vnquam, reus vt iudici, quo iustitiæ ministro vtatur, statuat: fateor, si priuatim terror inimicus, solet id inuitis aliquid molestiæ creare: at inuitis, ac iniquis, & peccata præterita neque punientibus, & puniri agrè ferentibus; nondumque credentibus, malum malorum omnium maximum, esse peccatum, cuius

ius quicumque à nobis vestigia eraserit, is vel maximè nobis bene facit. Sed nonne longè verius est, iudicis iustitiam publicam, efficacemque potestatem, quàm carnificis (ab ipso denique Iudice puniendi) malitiam intueri: quid autem, si & tuum ipsius peccatum, alterius peccato puniri commertum est? quid, si ad tuæ virtutis exercitationem, sic vtilius est? quomodo enim aptius nos ter in Deum ingratus animus, quàm alterius in nos ingrato animo punietur: nonne & frequenter qui iniuste alium peremit, iniusto alterius gladio, iusto Deo vindice, iuste perit? & quando à quò animo alterius voluntas infensa toleratur, nonne magis arduum, magisque laudabile, adeoque tum expiandis malis, tum virtuti perficiendæ longè est efficacius?

Sed ecce iam permulta diximus, & quæ ad id quod propositum erat, comprobandum sufficient, verùm quia tanti momenti res est, tamque natura queruli, & ad impatientiam proni sumus, vt quantumuis generatim multa dicantur quæ ad animos componendos valeant, subito cum in rem ventum fuerit, excuriantur illa de manibus, ipsique in animum inducamus nostrum, iuste tunc nos irasci, iuste in res nobis infestas excandescere: minutiore multa proximo capite exquisitiùs persequar.

C A P V T V.

Quomodo quæ à Superioribus proficiscuntur, non sint secùs quàm à Deo recipienda.

PLurima omninò sunt & maximè varia, quæ à Præpositis ad subditos factò, dictò, iussu deriuantur, suntque vel in priuatione, vel in perpeffione, vel in actione posita: hoc est eiusmodi, vt propterea vel priuari aliquo, vel aliquid pati, vel agere debeant subditi: vt quando dignitate vel officio priuantur, cum reuerentium aut flagella illis iniunguntur, cum habenda concio lectiòne præcipitur, in primo priuatio, in secundo perpeffio, in tercio actio notatur. Sin autem plura simul præcipiuntur, tum singula sunt ad suum genus reuocanda, & ex eo prudenter centenda. Sunt & quadam è duplici genere permista, vt flagellatio, quæ actione & perpeffione constat, vt officiorum locorumue mutationes, in quibus discessio fit ab vno, & ad aliud accessio. quoties autem contingit vt ex vtroque misceantur, ad id genus referenda sunt singula, quod gratius est, & potissimè Superioris voluntate spectatur: quare flagellatio, non ad actionem, sed ad perpeffionem pertinet: mutatio verò loci vel officij, si in pœnam, & in id quod grauius est fiat, priuatio dicenda; si verò in laudem, vel commodum, vt si in salubriorem locum, vel officium honoratius transferatur, tum in actionibus potius computanda est.